5289

1849

900-42

12004

900

ENSEIGNEMENS ET RÈGLES
DE LA RELIGION.

ՈՒՍՈՒՑՄՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅՑԵՐԸ.

CONSTANTINOPLE,

IE DE St. BENOIT.— GALATA.

1849.

20
2-37

FONDEMENS ET RÈGLES

DE LA RELIGION

LEÇON PREMIÈRE.

De la Création.

Dieu a fàit le monde de rien, par sa parole et sa volonté, et pour sa gloire. Il l'a fait en six jours. Le premier jour, il a créé le Ciel et la Terre, ensuite la Lumière; le second jour, il créa le Firmament, qu'il appela le Ciel; le troisième jour, il sépara l'Eau et la Terre, et fit produire à la terre toutes les plantes; le quatrième, il créa le Soleil; la Lune et les Etoiles; le cinquième, il forma les Oiseaux dans l'Air et les Poissons dans la Mer; le sixième, il produisit les Animaux terrestres, et forma l'Homme à son image;

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ
Гос. Библиотека
ЕГУЗ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
1224-87

20
Z-37
5289-Ա.Հ.

ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԻՄՈՒՆՔՆԷՐԸ ՈՒ ԳԱՆՈՆՆԵՐԸ։

ԳԱՍ Ա.

Աշխարհքիս ստեղծումը։

Աստուած ոչնչէն ստեղծեց աշխարհքս, մի՝այն իրեն ուղելովն ու մէկ խօսքովը՝ իրեն փառացը համար. ու վեց օրուան մէջ ստեղծեց։ Առջի օրը ստեղծեց երկինքը, երկիրս ու լոյսը. երկրորդ օրն ըրաւ հաստատութիւնը, որ երկինք ըսուեցաւ. երրորդ օրը ջուրը ցամաքէն բաժնեց, ու երկրէս բուսուց ամէն տեսակ խոտ ու ծառ. չորրորդ օրը արևը լուսինն ու աստղերը ստեղծեց. հինգերորդ օրը՝ ստեղծեց երկընքի թռչուններն ու ծովու ձկները. վեցերորդ օրը ցամաքի կենդանիներն ըրաւ, ու ստեղծեց մարդը իրեն նման. եօթներորդ օրը հանդչեցաւ Աստուած։ Մարդը ստեղծելու համար նախ շինեց անոր մարմինը հո-

et Dieu se reposa le septième jour. Pour faire l'homme, il forma d'abord le corps de terre, puis il y mit une âme faite à son image. L'homme est l'image de Dieu parce qu'il est capable de connaître Dieu et de l'aimer, et c'est pour cela que Dieu l'a fait. Le premier homme eut nom *Adam*. Dieu lui donna pour compagne la femme, qu'il forma d'une de ses côtes, afin qu'il l'aimât comme une partie de lui-même ; ainsi il institua le mariage. La première femme fut nommée *Eve*. Dieu mit Adam et Eve dans le Paradis terrestre, qui était un jardin délicieux, où ils vivaient heureux. Ils avaient la liberté de manger toutes sortes de fruits, hors ceux de l'arbre de la Science du bien et du mal, que Dieu leur avait défendus. Ils étaient nus, sans en avoir de honte, parce qu'ils n'avaient point de malice. Ils ne souffraient aucune incommodité, et ne devaient point mourir. Dieu avait aussi créé de purs Esprits, qui sont les Anges.

ղէն, յետոյ դրաւ ան մարմնոյն մէջ հոգին՝ որ
իրէն աստուածութեանը նման ստեղծեր էր.
ու մարդը Աստուծոյ նման եղաւ. վասն զի կըր-
նայ ճանչնալ ու սիրել զԱստուած, ու ասբա-
նիս համար ալ ստեղծուեցաւ մարդը։ Առջի
մարդուն անունը Ադամ ըսուեցաւ։ Աստուած
անոր ընկեր տուաւ կինը, որ Ադամայ մէկ
կողէն ստեղծեց, որպէս զի սիրէ զանիկայ ինչ-
պէս իրեն մէկ կտորը. այսպէս Աստուած
հաստատեց ամուսնութիւնը։ Ա՛ս առջի կինը
Եւայ ըսուեցաւ։ Աստուած Ադամն ու Եւան
դրախտին մէջ դրաւ, որ զուարճալի պարտէզ
մըն էր, ու հոն երջանիկ կապրէին։ Ամէն տե-
սակ պտուղները կրնային ուտել բաց 'ի պըտ-
ղէն անծառին որ ծառ գիտութեան բարւոյ և
չարի կըսուէր. վասն զի Աստուած արգելեր
էր անոնց որ չուտեն։ Երկուքն ալ մերկ էին
ու չէին ամըչնար, վասն զի չարութիւն չու-
նէին։ Ամէնևին նեղութիւն չէին քաշեր, ու
պիտի չմեռնէին։ Աստուած մարդէն զատ
հրեշտակներն ալ ստեղծեր էր, որ պարզ հոգ-
գիներ են։

LEÇON II.

Du péché du premier homme.

Il y eut des Anges qui se révoltèrent contre Dieu, et il les précipita dans l'Enfer et dans le feu éternel. Ce sont les démons ou diables, qui s'occupent à tenter les hommes et à les révolter contre Dieu. Un de ces malins esprits se servit du serpent, et persuada à la femme de manger du fruit de l'arbre que Dieu leur avait défendu : elle en mangea et en fit manger à son mari. Alors Dieu maudit le serpent, et déclara que de la femme naîtrait celui qui lui écraserait la tête, c'est-à-dire le Sauveur du monde, qui viendrait un jour détruire la puissance du démon. Il chassa Adam et Eve du Paradis, et ils demeurèrent dans un état fort misérable. Ils perdirent la grâce de Dieu, et devinrent captifs du diable, et sujets à la mort et à toutes les incommodités du corps, et de plus à l'ignorance et à la concupiscence. La concupiscen-

ԴԱՍ Բ.

Առջի մարդուն մեղքը։

Հրեշտակներէն ոմանք Աստուծոյ դէմ կեցան, Աստուած ալ զանոնք դժոխք ձգեց կրակի մը մէջ՝ որ յաւիտենական է։ Ասոնք են սատանաները, կամ չար հրեշտակները որ մարդիկը կըփորձեն՝ զանոնք ալ Աստուծոյ դէմ հանելու համար։ Ա՛ս չար սատանաներուն մէկը օձի մը բերնով խօսելով խաբէց կինը, որ ուտէ ան արգիլած ծառին պտուղը. Եւան կերաւ ու Ադամայ ալ կերցուց։ Ան ատենը Աստուած անիծեց օձը. ու յայտնի ըսաւ թէ Եւայէն մէկը պիտի ծնանի որ ջախջախէ օձին գլուխը. այսինքն է Փրկիչն աշխարհի, որ մէկ օր մը պիտի գայ սատանային ուժը կոտրելու։ Ադամն ու Եւան վռընտեց դրախտէն, որ ոզորմելի վիճակի մէջ մնացին. Աստուծոյ շնորհքը կորուսին, գերի եղան սատանայի, ու մահուան, ու ամէն մարմնաւոր նեղութեանց տակը ինկան, և որ մեծն է՝ տգիտութեան ու ցանկութեան տակը ինկան։ Ցանկութիւնու մեր

ce est l'amour de nous-mêmes, qui nous détourne d'aimer Dieu notre Créateur : et de là viennent tous les péchés qui mènent à la peine éternelle. Comme Adam et Eve n'eurent des enfans qu'après leur péché, leurs enfans naquirent sujets aux mêmes misères qu'eux, et les firent passer à leurs descendants, en sorte que tous les hommes naissent dans le péché, ennemis de Dieu, et destinés à l'Enfer. C'est ce mal que nous appelons le *Péché originel.*

LEÇON III.

Du déluge et de la loi de nature.

Les premiers enfans d'Adam et d'Eve furent Caïn et Abel. Caïn tua son frère par envie de sa vertu ; et les descendants de Caïn furent méchants. Adam eut un autre fils, nommé Seth, dont les enfans conservèrent la crainte de Dieu; mais ils s'allièrent avec les méchants et se corrompirent, de sorte que, tous les hommes s'étant adonnés à mal faire,

անձնասիրութիւնն է, որ չթողուր մեզի զԱս-
տուած մեր ստեղծողը սիրելու. և ասկէ ա-
ռաջ կուգան ամէն տեսակ մեղքեր. որ զմեզ
կըտանին յաւիտենական պատիժը։ Որովհե-
տև Ադամ ու Եւան մեղանչելէն ետքը զա-
ւակ ունեցան, անոնք ալ ան ողորմելի կեան-
քին մէջ ծնան, որ անոնցմէ ալ անցաւ իրենց-
մէ ետքը եկողներուն վրայ, ու ասանկ ամէն
մարդ կըծնանի մեղքի մէջ, Թշնամի Աստու-
ծոյ, ու դժոխքի գերի։ Ասէ ան չարիքն որ
"Սկզբնական մեղք" կըսենք։

ԳԱՍ Գ.

Ջրհեղեղ, ու բնական օրէնք.

Ադամայ ու Եւայի առջի տղաքը Կայէն ու
Աբելն էին։ Կայէն սպաննեց իրեն եղբայրը
անոր առաքինութեանը նախանձելով. Կա-
յենէն ծնած տղաքը անօրէն եղան։ Ադամ
ունեցաւ ուրիշ տղայ մըն ալ անունը Սեթ.
ասոր զաւակները աստուածավախ եղան.
բայց խնամութիւն ընելով անօրեններուն
հետ, անանկ աւրուեցան որ ինքըզինքնին ան-

Dieu résolut de les faire périr dans un déluge universel. Il n'y eut que Noé, descendu de Seth, qui trouva grâce devant Dieu. Dieu l'avertit de son dessein et lui commanda de bâtir une arche, c'est-à-dire un vaisseau carré et couvert en forme de coffre, assez grand pour contenir une double paire de chaque espèce de bêtes et d'oiseaux. Quand il y fut entré, Dieu fit tomber pendant quarante jours et quarante nuits une pluie épouvantable, accompagnée de débordements de la mer, en sorte que toute la terre fut couverte d'eau. Tous les hommes et tous les animaux furent noyés ; il n'y eut que huit personnes de sauvées : Noé, sa femme, ses trois fils et leurs femmes, et les animaux qui étaient dans l'arche.

Après le déluge, le monde fut repeuplé par les trois enfans de Noé : Sem, Cham et Japhet. Ainsi nous sommes tous frères. Mais les hommes devinrent bientôt plus méchants qu'auparavant, Au lieu d'adorer Dieu, la plu-

կարգութեան տուին. Աստուած ալ վճռեց
մէկ ընդ հանուր ջրհեղեղով մը կորսընցընել
զամէնքը. Մէկ միայն Նոյ՝ Սեթայ ցեղէն ար-
դար գտնուեցաւ Աստուծոյ առջևը. Աստու-
ած իմացուց ասոր իրեն միտքը, ու հրամեց
որ տապան մը շինէ, այսինքն մէկ նաւ մը քա-
ռակուսի կողովի պէս ծածքով, այնչափ մեծ
որ մէջը սըղմին ամէն տեսակ կենդանիներէն
ու թռչուններէն զոյգ զոյգ. Երբոր Նոյ մը-
տաւ տապանը Աստուած մէկ սարսափելի ան-
ձրև մը թափէց քառասուն օր ու քարսուն գի-
շեր. ու ծովն ալ այնչափ բարձրացաւ որ բո-
լոր երքիրս ծածկեց ջրով. ամէն մարդ ու
կենդանի խղդուեցան. միայն ութը հոգի ողջ
մնացին, Նոյ, իրէն կինը ու իրեք տղաքը, ու
ասոնց կնիկները, ու կենդանիներն ալ որ տա-
պանին մէջն էին.

Ջրհեղեղէն ետքը Նոյին իրեք որդիքնե-
րէն, որոնց անունը Սեմ, Քամ ու Յաբեթ
էր, նորէն սկսան մարդիկը շատնալ. ասով
յայտնի կերևնայ որ ամէնքս ալ եղբարք ենք.
Բայց մարդիկ առջիններէն աւելի չարացան.

part adoraient le soleil, la lune, ou d'autres créatures; ils n'honoraient point leurs pères; il étaient impudiques; ils se tuaïent, se volaient et se calomniaient les uns les autres, ne disaient point la vérité, et suivaient leurs désirs déréglés. En tout cela, ils faisaient contre leur raison et leur conscience, qui est la loi de nature.

LEÇON IV.

D'Abraham et des autres Patriarches.

La vraie religion et la Loi de nature se conservèrent chez quelques saints personnages, principalement de la race de Sem. Un d'entre eux fut Abraham, qne Dieu choisit pour faire alliance avec lui. Il lui commanda de quitter son pays, et lui promit de le rendre père d'un peuple innombrable, de donner à ce peuple la terre de Chanaan, et de bénir en sa race toutes les nations de la terre: ce qui marquait que de sa postérité naîtrait le

Աստուած պաշտելու տեղ կը պաշտէին արև; լուսինը, ու ուրիշ արարածներ։ Չէին պատուեր իրենց ծնողքը, անառակութիւն կընէին, կը սպաննէին, կը գողնային, մէկզ մէկ կամբաստանէին, սուտ կը խօսէին, ու իր անկարդ կիրքերուն կը հետևին. ասամէն բանին մէջ կընէին իրենց խելքին ու խղճմըտանքին դէմ, որ է մարդուս բնական օրէնքը։

ԳԼՍ Դ.

Աբրահամու և ուրիշ նահապետներուն վրայ.

Ճշմարիտ աստուածապաշտութեան կրօնքը պահեցին սուրբ մարդիկ, մասնաւորապէս Սեմայ ցեղէն ուսկից էր Աբրահամ, որն որ Աստուած ընտրեց հետը ուխտ դնելու համար։ Հրամայեց անոր որ ելլէ իր քաղաքէն, ու խոստացաւ որ զինքը հայր ընէ այնպիսի ժողովուրդեան մը՝ որ համրանք չունենայ, այն ժողովրդեանն ալ տայ Քանանու երկիրը, ու ամէն ազգ իր ցեղէն օրհնուին. որ կը նշանակէ թէ իրմէ առաջ եկած զաւակներէն մէկ օր մը պիտի գայ Փրկիչն աշխարդ

Sauveur du monde. Abraham crut aux promesses de Dieu, qui lui ordonna la circoncision pour marque de son alliance et lui donna un fils nommé *Isaac*. Dieu, voulant éprouver la foi d'Abraham, lui commanda de sacrifier ce cher fils ; mais il l'arrêta comme il était prêt à l'égorger. Isaac fut père de Jacob, autrement nommé Israël, qui eut douze fils, entre autres Lévi, Juda, Joseph et Benjamin. Ce sont les douze Patriarches, pères des douze Tribus qui composèrent tout le peuple d'Israël. On appelle aussi *Patriarches* tous les Saints qui ont vécu sous la Loi de nature.

LEÇON V.

De la servitude d'Egypte, et de la Pâque.

Les frères de Joseph le vendirent par envie. Il fut mené en Egypte, ou il fut longtemps esclave ; mais il demeura fidèle à Dieu, qui le délivra et le fit devenir favori du roi.

հի։ Աբրահամ հաւատաց Աստուծոյ խոստ-
մանը. որ և հրամայեց՝ Աբրահամու որ Թլփա-
տուի, ինչպէս մէկ նշան մը իր խոստմանը. ու
տուաւ իրեն զաւակ մը՝ անունը Իսահակ. ու-
զելով Աբրահամու հաւասքը փորձել՝ հրա-
մայեց որ ան սիրելի զաւակը զոհ ընէ. բայց
ընելու ժամանակը չթողուց։ Իսահակայ զա-
ւակը Յակոբ, որ Իսրայել ալ կոչուեցաւ,
տասուերկու որդի ունեցաւ, որոնց մէջ ե-
րեւելիները աս չորսն են. Ղևի, Յուդա,
Յովսէփ, ու Բենիամին։ Ասոնք են տասու-
երկու Նահապետները կամ հարք Հրեից ժո-
ղովրդեանը տասուերկու ցեղին։ Նահապետ
կըսուին ամէն սուրբերն ալ՝ որ բնական օ-
րէնքին ժամանակը եղան։

ԴԱՍ Ե.

Եգիպտոսի գերութիւնն ու Ջատիկ։

Յովսեփայ եղբարքը իր՝ վրան նախանձե-
լով ծախեցին զինքը. գնողները տարին Ե-
գիպտոս. հոն շատ ատեն գերի մնաց. բայց
հաւատարիմ եղաւ Աստուծոյ. Աստուած ալ

Il pardonna à ses frères, et les fit venir en Egypte avec leur père et toute la famille. Ils y moururent, et leurs enfans y multiplièrent merveilleusement. Un autre roi d'Egypte, craignant qu'ils ne se rendissent trop puissants, les chargea des travaux pénibles, et voulut même faire périr tous leurs enfans mâles; mais Dieu eut pitié de son peuple, et envoya pour le délivrer Moïse, descendu de Lévi, avec son frère Aaron. Ils vinrent trouver Pharaon (c'était le nom des rois d'Egypte), et lui commandèrent de la part de Dieu de laisser aller son peuple. Il le refusa plusieurs fois; et Moïse, pour l'y contraindre, fit plusieurs miracles terribles, que l'on appelle *les plaies d'Egypte.* Les Israélites sortirent enfin; mais auparavant ils célébrèrent la Pâque par ordre de Dieu, mangeant dans

ազատեց զինքը ու Թագաւորին սիրելի ըրաւ։ բոլոր սրտանց ներեց իր եղբայրներուն, ու զանոնք հօրը հետ բոլոր տնով տեղով Եգիպտոս բերել տուաւ։ Հոն մեռան ու Թաղուեցան, ու իրենց որդիքը զարմանալի կերպով խիստ շատցան։ Եգիպտոսի Թագաւորներէն մէկը վախնալով թէ ասոնք չըլլայ որ խիստ զօրանան, զիրենք անգթութեամբ ծառայեցուց, և ուզեց ալ անոնց ամէն մանչ զաւակները սպաննել։ Բայց Աստուած ողորմեցաւ իր ժողովրդեանը, ու զայն ազատելու համար խրկեց Մովսէս մարգարէն որ Ղևիին ցեղէն էր, Մովսէս իր եղբօրը Ահարոնին հետ եկաւ Փարաւոնին առջևը, Եգիպտոսի Թագաւորները այսպէս կըկոչուէին, ու հրամայեց Աստուծոյ կողմանէ որ Թողու անոր ժողովուրդու, որ երթան պաշտեն զԱստուած. ան շատ անգամ ասհրամանին դէմ կեցաւ. Մովսէս զԹագաւորը ստիպելու համար մեծամեծ հրաշքներ ըրաւ՝ որ հարուածք կամ պատիժք Եգիպտոսի կըսուին։ Վերջապէս Եգիպտոսէն ելան Իսրայելացիք ու ազա-

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ZUUZ-Арм.ССР
Ц. им

chaque famille un agneau rôti, après avoir marqué de son sang la porte de chaque maison. Pâque signifie *passage* ; et Dieu leur ordonna de faire un pareil repas tous les ans, en mémoire de leur délivrance, qui était un signe que tous les hommes seraient un jour délivrés du péché et de la servitude du démon.

LEÇON VI.

Du voyage dans le désert et de la loi écrite.

Dieu ayant délivré les Israélites de la servitude d'Egypte, les mena dans la terre de Chanaan, suivant les promesses qu'il avait faites à leurs pères. Il fit de grands miracles dans ce voyage. Il les fit passer à pied sec, au travers de la mer Rouge, pour les délivrer de Pharaon qui les poursuivait. Il les mena par un grand désert, où il les nourrit durant quarante ans de la manne qu'il faisait tomber du ciel, et leur fit sortir de l'eau d'un rocher. Dès le commencement du voya-

տեցան։ Բայց առաջ Օգատիկ ըրին, ինչպէս որ Աստուած կարգաւորեր էր, որ ամէն տը-նուոր մէյմեկ գառն խորվեցին ու կերան. բայց ուտելէն առաջ ան գառին արիւնը ի-րենց տանը դռներուն վրայ քսեցին։ Օգատիկ բառը կը նշանակէ Անցք։ Աստուած հրա-մայեց իրենց որ նոյնպէս ամէն տարի զատիկ ընէն՝ որ իրենց ազատութեան յիշատակը մնայ. ասա մէկ նշան մը էր՝ որ ամէն մարդիկ օր մը պիտի ազատէին մեղքե ու սատանային գերութենէն։

ԴԱՍ Զ.

Անապատի ճամբորդութիւնը, ու գրաւոր օրէնքը։

Աստուած Իսրայելացիները ազատելով գե-րութենէ՝ տարաւ Քանանու երկիրը, ինչպէս որ անոնց հօրէրնուն խոստացերեր ընելու։ Ան ճամբորդութեանը մէջ մենծ հրաշքներ ըրաւ Աստուած. կարմիր ծովուն մէջէն ան-ցուց առանց ոտքերնին թրջելու՝ որ ազա-տին Փարաւոնին ձեռքէն որ զիրենք կը հա-լածէր. մեծ անապատէ մը անցուց, քառսուն տարի մանանայով կերակրեց՝ որ երկնքէն կիջ-

ge, ils arrivèrent au mont Sinaï, où Dieu leur donna sa loi, le cinquantième jour après la Pâque. Ils virent la montagne tout en feu et couverte d'un nuage épais d'où sortaient des éclairs, des tonnerres et un bruit comme des trompettes; et ils entendirent une voix qui dit: 1. Je suis le Seigneur ton Dieu, qui t'ai tiré de la servitude d'Egypte. Tu n'auras point d'autres dieux devant moi; tu ne feras point d'idoles ni aucune figure pour l'adorer. 2. Tu ne prendras point le nom du Seigneur ton Dieu en vain. 3. Souviens-toi de sanctifier le jour du Sabbat, c'est-à-dire le repos du septième jour. 4. Honore ton père et ta mère, afin que tu vives longtemps sur la terre promise. 5. Tu ne tueras point. 6. Tu ne commettras point de fornication. 7. Tu ne déroberas point. 8. Tu ne diras point de faux témoignage contre ton prochain. 9. Tu ne désireras point la femme de ton prochain. 10. Tu ne désireras point les biens de ton prochain. Dieu donna à Moïse ces dix comman-

նար, ու մէկ քարէ մը ջուր բխեցուց։ Երբոր
ճամբուն մէջ Սինա լեռը հասան՝ հոն Ա-
տուած տուաւ իրենց օրէնքը՝ զատկէն յիսուն
օր անցնելէն ետև. տեսան ան լեռը բոլոր
կրակ դարձած ու թանձր ամպով ծածկած,
ուսկից փայլակներ կելլէին, ու փողի և որո-
տումի ձայներ կըլսուէին ձայն մընալ լսուե-
ցաւ որ կըսէր. 1. Ես եմ քու տէր Աստու-
ածդ, որ զքեզ Եգիպտոսի գերութենէն հա-
նէցի. չըլլայ թէ դու իմ առջևս ուրիշ Ա-
տուածներ պաշտես. չըլլայ թէ կուրքեր ու
պատկերքներ շինես ու զանոնք պաշտես։ 2.
Քու տեառն Աստուծոյ անունը պարապ տե-
ղը բերանդ մի՛ առներ։ 3. Յիշէ՛ շաբաթ օ-
րերը սուրբ պահելու. այսինքն եօթնէրորդ
օրը հանգչելու։ 4. Պատուէ՛ հայրդ ու մայրդ
որ շատ ապրիս խոստացուած երկրին մէջ։ 5.
Մի՛ սպաններ։ 6. Շնութիւն մ՚ըներ։ 7. Մի՛
գողնար։ 8. Ընկերոջդ դէմ սուտ վկայութիւն
մի՛ տար։ 9. Մի՛ ցանկար ուրիշի կնականը։ 10
Մի՛ ցանկար ուրիշի ունեցած բաներուն։ Ա-
տուած տուաւ Մովսէս մարգարէին աս տա-

dements écrits sur des tables de pierre. Ils ne contenaient guère que la loi naturelle, et Dieu voulut alors la donner par écrit, parce qu'elle s'oubliait, tant la malice des hommes était grande.

LEÇON VII.

De l'alliance de Dieu avec les Israélites.

Dieu fit mettre les tables de la loi dans l'Arche d'alliance, qui était un coffre de bois précieux tout revêtu d'or. Cette Arche était gardée dans un tabernacle, c'est-à-dire une tente de riches étoffes, et devant il y avait un autel pour les sacrifices, qui se faisaient en égorgeant des bœufs et des moutons, qu'on faisait ensuite brûler sur l'autel. Telle était la manière d'honorer Dieu en ce temps-là. Aaron et ses enfans furent consacrés prêtres pour offrir les sacrifices, et tout le reste de la tribu de Lévi fut destiné au service du Tabernacle. L'Arche et le Tabernacle étaient la

որ պատուիրանքները՝ տախտակի պէս տաշած երկու քարի վրայ։ Ա՛ս պատուիրանքները ան է՝ ինչ որ բնական օրէնքը կը սորվեցընէ. Ա՛ս-տուած ուղեց որ գրած ալ տայ, վասն զի մարդիկ մոռցածի պէս էին իրենց չարութեամբը։

ԴԱՍ Է.

Աստուծոյ խոստմունքը որ ըրաւ Իսրայելացւոց հետ։

Ան քարէ տախտակները՝ որոնց վրայ օրէնքները գրուած էին, Աստուած տապանակին մէջը դնել տուաւ։ Ա՛ս տապանակը սնուտուկ մըն էր աղնիւ փայտէ շինած ու վրան ոսկւով պատած, ու պահած էր խորանի մը մէջ, որ աղնիւ կտաւներէ շինած էր. անոր առջևը կար սեղան մը զոհ ընելու համար. ու կըմորթէին կովէր, ոչխարներ, ու ան սեղանին վրայ կայրէին. ան ժամանակը զԱստուած ասանկ կը պաշտէին։ Ահարոն՝ ու իր ցեղէն ծնած տղաքը՝ քահանայ օծուեցան որ ասս զոհէրը ընեն. մնացած Ղևիին ցեղի մարդիկն ալ խորանին ծառայութիւնները ընեն։ Տա-

marque de l'alliance de Dieu avec les Israélites, et cette alliance, qui s'appelle aussi *Testament*, était la même qu'il avait faite avec Abraham ; car il renouvela en leur faveur toutes les promesses qu'il avait faites à leurs pères. Il promit de les prendre pour son peuple bien-aimé, de les établir dans la terre de Chanaan, de les combler de biens ; et cette terre promise était la figure du ciel et du séjour des bienheureux. Le peuple, de son côté promit de ne point connaître d'autre Dieu que le Seigneur, de l'aimer de tout son cœur, et d'observer tous ses commandements, sous peine d'être chassé de la terre promise et accablé de misère. Cette alliance fut confirmée par le sang des victimes, et Dieu l'exécuta très-fidèlement. Il fit remonter le Jourdain vers sa source, il arrêta le soleil, et fit plusieurs autres grands miracles pour mettre les Israélites en possession de la terre de Chanaan ; et ils la partagèrent en douze parts, une pour chacune des douze

պանակն ու խորանը աստուածային խոստմունքին նշանն էր Իսրաելացւոց. ու ասս խոստմունքը որ կտակարան ալ կըսուի՝ ան ուխտն է որ Աստուած ըրաւ Աբրահամու հետ. որովհետև Աստուած նոյնը դարձեալ հաստատեց Իսրայելացւոց հետ, ու խոստացաւ ալ թէ իր սիրելի ժողովուրդը պիտի սեպէ զիրենք, ու բնակեցընէ Քանանու երկիրը ու մեծցընէ հարըստութեամբ։ Ասս խոստացած երկիրը օրինակ էր երկընքին՝ ու երանեալ հոգւոց բնակութեան։ Ժողովուրդն ալ իր կողմանէ խոստացաւ ուրիշ Աստուած չպաշտելու բայց միայն ճշմարիտ Աստուածը. ու սիրելու բոլոր սրտանց, ու ամէն պատուիրանքները պահելու, ու թէ որ պահելու չըլլայ նէ՝ հալածուի խոստացած երկրէն, ու թշուառութեանց մէջ իյնայ։ Ասս ուխտը կամ խոստմունքը հաստատուեցաւ զոհերու արիւնով. Աստուած ալ հաստատուն պահեց։ Յորդանան գետին ջուրը ետ դարձուց, արևը կայնեցուց, և ուրիշ շատ մեծ հրաշքներ ալ ըրաւ, որ Իսրայէլացիք կարենան Քա-

tribus. Mais ils ne tinrent. rien de ce qu'ils avaient promis à Dieu : ils se révoltèrent plus de dix fois pendant le voyage, et, étant entrés dans la terre, ils firent alliance avec les anciens habitants que Dieu leur avait commandé d'exterminer, et adorèrent leurs idoles.

LEÇON VIII.

De l'idolâtrie.

Dieu n'était plus connu ni adoré que chez les Israélites : l'idolâtrie régnait chez toutes les autres nations. Les hommes ne s'appliquaient qu'à leurs corps, et ne pensaient ni à leur âme, ni à Dieu, pur esprit, créateur du ciel et de la terre. Ils se figuraient une infinité de dieux, à qui ils donnaient différents noms, selon les pays, et en contaient mille fables ridicules. Ils les représentaient, les

նանու երկիրը ժառանգել. ու երբոր ժառանգեցին՝ տասուերկու մաս բաժնեցին անիկայ ամէն ցեղի մէյմէկ մաս։ Բայց Իսրաելացիք ինչ որ խոստացեր էին Աստուծոյ՝ չպահեցին. Աստուծոյ դէմ ելան տասը հեղեն աւելի ան ճամբորդութեանը մէջ, ու երբոր մտան խոստացուած երկիրը՝ բարեկամութիւն ըրին առջի հին բնակիչներուն հետ, որոնք Աստուած հրամայեր էր որ կորսնցընեն. անոնց կուռքերն ալ պաշտեցին։

ԳԼՍ Բ.

Կռապաշտութիւն։

Աստուած ճանչցող ու պաշտող միայն Իսրայելացիներն էին. մնացած ուրիշ ազգերը կուռք կը պաշտէին. իրենց մարմնոյն ուզածը կընէին, հոգիներնուն վրայ հոգ չունէին, ու ամենևին չէին մտածեր թէ Աստուած հոգի է, երկնի և երկրի ստեղծող։ Կը շինէին շատ աստուածներ, ու պէսպէս անուններ կուտային անոնց, ըստ քաղաքաց, ու անոնց վրայօք հաղար ու մէկ խենդ ու մենթ

uns comme des hommes, les autres comme des femmes, qu'ils nommaient *déesses*; ils en faisaient des idoles de bois, de pierre, d'or, ou d'argent, et adoraient les ouvrages de leurs mains, leur bâtissant des temples, leur dressant des autels, et leur faisant des sacrifices. Ainsi les Grecs et les Romains, adoraient Jupiter, qu'ils disaient être le plus grand des dieux; Junon, qu'ils faisaient sa femme; Mars, Vénus, Bacchus, et plusieurs autres. Ainsi, en Egypte, on adorait Isis sous la figure d'une femme, avec une tête de vache; Anubis sous la figure d'un homme ayant une tête de chien, et d'autres monstres semblables. Le démon les abusait de la sorte pour se faire adorer sous ces noms et leur faire commettre toutes sortes de crimes, sous prétexte de religion, car leurs fêtes n'étaient que débauches et dissolutions. Ce sont ces idolâtres que l'on nommait *gentils* ou *païens*. Les Israé-

առասպելներ կը պատմէին. Ա՛ս չաստուածները կը շինէին ոմանք էրիկ մարդու ու ոմանք կնիկ մարդու կերպարանքով, որ չաստուածուհի կը կոչէին: Որը փայտէ, որը քարէ, որը արծըթէ, ոսկիէ, պղնձէ, ու կը պաշտէին իրենց ձեռքով շինած բաներնուն, տաճարներ ու սեղաններ կը շինէին ու զոհ կընէին: Յոյները ու Հռոմայեցիք կը պաշտէին Դիոսը՝ որ աստուածներուն մեծն է կըսէին. Հերա անոր կինը, Արեսը, Աստղիկը ու Բաքոսը, ու այլ ուրիշ շատ չաստուածներ: Եգիպտացիները Իսիս կուռքը կըպաշտէին, որուն արձանը կնկան կերպարանք ունէր՝ ու կովի գլուխ: Նմանապէս ուրիշ ցուցանքաւոր կուռքեր կը շինէին ու կը պաշտէին: Սատանան կըխաբէր զանոնք որ չաստուածները պաշտելով՝ զինքը պաշտեն, ու ամէն գէշ մեղքերը ընեն, մտքերնին դնելով որ ըրածնին աստուածպաշտութեան գործք է: Վասն զի իրենց տօները զեղխութիւն ու անամօթ գործքէր էին: Ա՛ս ամէն չաստուածները պաշտող մարդիկը հեթանոս կըսուին Իսրայելացիներն

lites se laissèrent souvent emporter à leurs mauvais exemples. Toutes les fois qu'ils quittèrent Dieu pour les idoles, il les abandonna à leurs ennemis, qui les tinrent en servitude ; et toutes les fois qu'ils revinrent à lui, il leur suscita des hommes extraordinaires pour les délivrer.

LEÇON IX.

De David et du Messie.

Les Israélites, depuis leur entrée dans la terre de Chanaan, furent longtemps gouvernés par des juges ; ensuite ils voulurent avoir des rois, dont le premier fut Saül ; le second, David, qui était de la tribu de Juda, de qui devait naître le Sauveur du monde, suivant que Jacob l'avait prédit. David fut sacré par ordre de Dieu, avec de l'huile sainte, et tous les autres rois furent sacrés de même : d'où vient qu'on les appelait *christs*, c'est-à-dire *oints*. David fut

ալ անոնց չար օրինակին նայելով, շատ հեղ կը թողուին ճշմարիտ Աստուածը, ու կուռքեր կը պաշտեին. Աստուած ալ կը մատնէր զիրենք թշնամիներուն ձեռքը, որ դերի ըլլան, և երբոր սրրտանց կրդառնային առ Աստուած, ինքն ալ կը հանէր իրենց մէջէն մէկ կարիճ մարդ մը որ կազատէր զիրենք գերութենէն.

ԴԱՍ Թ.

Դաւիթ մարգարէն ու Մեսիա.

Իսրայէլացիները Քանանացւոց երկիրը մանելէն ետքը, շատ տարի իրենց դատաւորներէն կը կառավարուէին. ետքը ուղեցին թագաւոր ունենալ: Առջի թագաւորը Սաւուղ եղաւ. երկրորդը Դաւիթ մարգարէն, որ Յուդայի ցեղեն էր. Ուսկից որ պիտոր ծնաներ Փրկիչն աշխարհի, ինչպէս որ առաջուց ըսեր էր Յակոբ նահապետը: Դաւիթ սուրբ եղով օծուեցաւ Աստուծոյ հրամանովը. ու ետքը ամէն թագաւորներն ալ անոր պէս կօծուէին. անոր համար Քրիստոս կըսուէին, այսինքն օծեալ: Դաւիթ շատատեն

longtemps persécuté par Saül, et soutint de grandes guerres contre les infidèles. Enfin, Dieu le mit au-dessus de tous ses ennemis, et le combla de richesses et de gloire. Sa ville capitale était Jérusalem, où il avait bâti un palais sur la montagne de Sion, et il y fit apporter l'Arche d'alliance. Il voulait faire bâtir un temple ; mais Dieu lui déclara que cet honneur était réservé à son fils ; que sa postérité règnerait éternellement sur le peuple fidèle, et que de lui viendrait le Sauveur promis depuis le commencement du monde, qui règnerait non seulement sur le peuple d'Israël, mais encore sur toutes les nations de la terre ; que ce Sauveur serait Fils de Dieu et fils de David tout ensemble ; qu'il serait méprisé et persécuté par les hommes, mais qu'ensuite il ramènerait toutes les nations à la connaissance et au service du vrai Dieu. Depuis ce temps, les Israélites nommèrent le Sauveur qu'ils attendaient, *le Roi, fils de David*, autrement le *Messie* ou le *Christ*.

Սատանէն հարցուեցաւ, և ան պատասխանեց ըսելով՝ անհատանելութեան դէմ։ Վերջապէս Յուդէս Իսկարիովտացի ըսաւ վինչև երեք անգամ ըսելով՝ ես մատնեցի արեան անմեղ։ Բայց անոնք ըսին՝ թէ անոր ցեղը յանձնուի մեզի։ Եւ Պիղատոս ըսաւ անոնց՝ որ ինքն ալ անմեղ է անոր արեանը համար։ Եւ ժողովուրդը պատասխանեցին, որ անոր արիւնը մեր վրայ ու մեր զաւակներուն վրայ։ Ապա Պիղատոս ազատեց Բարաբբան անոնց համար, և յանձնեց Յիսուսը խաչելութեան համար։ Ապա Պիղատոսի զինուորները առին Յիսուսը, և տարին զայն պալատին մէջ, և հաւաքեցին ամբողջ գունդը անոր վրայ։ Եւ մերկացուցին զայն, և կարմիր պատմուճան մը հագուեցուցին անոր։ Եւ փշերէ պսակ մը հիւսելով դրին անոր գլխուն վրայ, և եղէգ մը անոր աջ ձեռքը։ Եւ ծունկի գալով անոր առջև՝ կը ծաղրէին զայն՝ ըսելով՝ Ողջո՛յն, Հրեաներու թագաւո՛ր։ Եւ թքնելով անոր վրայ՝ առին եղէգը և զարկին անոր գլխուն։ Եւ երբ ծաղրեցին զայն, մերկացուցին զայն կարմիր պատմուճանէն, և հագուեցուցին զայն իր հագուստները, և տարին զայն խաչելութեան համար։ Եւ ելլելով գտան մարդ մը Կիւրենացի, անունը Սիմոն, զոր բռնադատեցին որ վերցնէ անոր խաչը։ Եւ հասնելով տեղի մը՝ որ կը կոչուի Golgotha, այսինքն՝ Գանգի տեղ, տուին անոր գինի՝ լեղիով խառնուած, որ երբ համեսաւ՝ չուզեց խմել։ Եւ խաչելէ ետքը զգեստները իրարու մէջ բաժնեցին՝ վիճակ նետելով, որպէսզի կատարուի մարգարէին խօսքը՝ որ կ՚ըսէ. Զգեստներս իրարու մէջ բաժնեցին, և վրաս վիճակ նետեցին։ Եւ նստելով՝ կը պահէին զայն։ Եւ անոր գլխուն վերեւ դրին անոր մեղադրութեան գիրը՝ գրուած. Սա է Յիսուս Հրեաներու թագաւորը։ Եւ անոր հետ խաչեցին երկու աւազակներ, մէկը աջ կողմը, և միւսը՝ ձախ կողմը։ Եւ անցնողները կը հայհոյէին զայն՝ գլուխները շարժելով և ըսելով՝ Դուն որ կը քանդես տաճարը, և երեք օրուան մէջ կը շինես զայն, ազատէ քեզ, եթէ Աստուծոյ Որդին ես, և իջիր խաչէն։ Նոյնպէս և քահանայապետները՝ ծաղրելով զայն գրագէտներուն և երէցներուն հետ, ըսին՝ Ուրիշները ազատեց, ինքզինքը չի կրնար ազատել։ Եթէ Իսրայէլի թագաւորն է, թող հիմա իջնէ խաչէն, և հաւատանք անոր։ Վստահեցաւ Աստուծոյ, թող հիմա ազատէ զայն, եթէ կ՚ուզէ զայն, վասն զի ըսաւ՝ Աստուծոյ Որդին եմ։ Նոյնպէս և աւազակները որ խաչուած էին անոր հետ, կը նախատէին զայն։

LEÇON X.

Du schisme de Samarie.

Salomon succéda à son père David, et fut l'image du Messie dans sa gloire, comme David avait été l'image du Messie dans ses travaux et dans ses souffrances. Salomon régna toujours en paix, comblé de richesses et de plaisirs ; et, ce qui est bien au-dessus, Dieu lui avait donné la vraie sagesse. Il fit bâtir un temple à Jérusalem, suivant le projet de son père. L'Arche d'alliance y fut placée, et on y fit des sacrifices. Il n'y avait que ce seul temple, et il n'était permis de sacrifier que sur cet autel. La loi l'ordonnait ainsi, pour mieux faire comprendre qu'il n'y a qu'un Dieu et une vraie religion. A la fin, Salomon perdit la sagesse, pour s'être trop abandonné au plaisir; et les femmes étrangères, qu'il aimait

passionnément, l'entraînèrent à l'idolâtrie. Pour l'en punir, son royaume fut divisé après sa mort. Il n'y eut que la tribu de Juda et celle de Benjamin qui obéirent à son fils Roboam: les dix autres tribus prirent pour leur roi Jéroboam, de la tribu d'Ephraïm. Celui-ci, pour séparer davantage ses sujets de ceux du roi de Juda, et les empêcher d'aller à Jérusalem, leur fit une religion et éleva des veaux d'or qu'il faisait adorer dans son royaume. Ainsi, il y eut un schisme qui déchira l'Eglise de Dieu. La vraie Eglise demeura à Jérusalem, et la fausse s'établit à Sichem, puis à Samarie, qui fut la capitale du royaume d'Israël ou d'Ephraïm.

օտար ազգէ կնիկները որ չափէն էւելի սիրեց՝ խելքէ հանեցին զինքը, ու իրենց հետ կուռք պաշտել տուին։ Աստուած ալ պատժոյ համար իր մեռնելէն ետքը բաժնեց Թագաւորութիւնու. երկու ցեղ միայն, այսինքն Յուդային ու Բենիամինին ցեղերը հնազանդեցան Ռոբովամոյ՝ Սողոմոնի որդւոյն, մեկալ տասը ցեղը իրենց զատ Թագաւոր դրին՝ անուն Յերոբովամ՝ որ Եփրեմին ցեղէն էր։ Ա՛ս Յերոբովամ որպէս զի իրեն ժողովուրդը զատէ Յուդայի ցեղին Թագաւորէն, ու արգիլէ ժողովուրդը որ չերթան Երուսաղեմ Աստուծոյ տաճարը զոհ ընելու, հաստատեց կռապաշտութիւն. երկու բարձր տեղ դնել տուաւ ոսկիէ շինած երկու հորթ, ու հոն զոհ ընել կուտար իր ժողովուրթեանը։ Եւ այսպէս հերձուած մը ելաւ, որ բաժնեց Աստուծոյ եկեղեցին։ Ճշմարիտ եկեղեցին մնաց Երուսաղեմ, ու սուտ եկեղեցին Սիւքէմ քաղաքը, ետքը Սամարիա, որ Իսրայէլի կամ Եփրայիմի Թագաւորական քաղաքը եղաւ։

LEÇON XI.

Des Prophètes.

Tous les rois d'Israël furent méchants et idolâtres. Il y en eut plusieurs entre les rois de Juda. Dieu leur envoya aux uns et aux autres plusieurs prophètes pour les rappeler à son service. On appelle *prophètes* tous ceux que Dieu a remplis de son Esprit, et à qui il a découvert les choses cachées; et cet Esprit de Dieu, qui a parlé par les prophètes, est le St.-Esprit, Seigneur et Vivifiant. Ainsi, Moïse, Samuël, David et Salomon étaient des prophètes; mais on donna ce nom particulièrement à ceux qui menaient une vie austère et retirée, comme les religieux, et qui furent en fort grand nombre pendant la division des deux royaumes. Tel fut Elie, qui arrêta la pluie pendant trois ans et demi, fit plusieurs autres miracles étonnants, et enfin fut enlevé au ciel, et est encore vivant. Il y a d'autres prophètes dont nous avons des écrits, comme Isaïe et Jérémie. Ils prédirent que Samarie et Jéru-

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Պարզաբանութիւն:

Խոստացեալ ասել Մարգարէութեան այն՝ որ ասաց Յուդայի Մարգարէն եղեալ. առաքեալն Պետրոս ասաւ զայն Մարգարէութիւն Դաւթեան վասն Յուդայի՝ որ դառնացաւ ընդ Վարդապետն իւր, որ զնաւն ասաւ: Պարզապէս կրնայ ասուիլ անոնք, որ Աստուածային Գրոց վրայով լեզու կ՚ունենան ճշմարիտը ուսուցանելու: Ինչպէս որ Մարգարէութիւնները հոգին ունի, որ մարգարէներուն բերնովը կը խօսի, այնպէս ալ Աստուածային Գրոց վրայ ունեցած մեկնութիւնները հոգին ունին, որ զանոնք կը բացատրէ: Ուրեմն Մարգարէութիւնները հոգին ունի

salem seraient détruites, et que Jérusalem serait rétablie. A ces prédictions, ils en mêlèrent plusieurs touchant le Messie, marquant presque toutes les circonstances de sa naissance, de sa vie, de ses souffrances, de sa mort, de son règne éternel. Ils ont dit que Dieu ferait avec son peuple une nouvelle alliance, plus parfaite que l'ancienne, et qu'il appellerait à son service toutes les nations du monde, les faisant renoncer à leurs idoles.

LEÇON XII.

De la captivité de Babylone.

Les rois d'Israël et de Juda ne profitèrent ni des reproches, ni des avertissements des prophètes. Au contraire, ils les persécutèrent et les firent mourir cruellement pour la plupart. Dieu souffrit leurs crimes avec une patience admirable, et les attendit longtemps à pé-

որոնց գրքերը ունինք. ասոնք մարգարէացան՝ թէ Սամարիա ու Երուսաղէմ պիտի կործանին, ու Երուսաղէմ նորէն պիտի շինուի։ Ասոնք շատ բաներ ալ խօսեցան Մեսիային վրայ, յայտնելով թէ ինչ կերպով պիտի ըլլայ իրեն ծնունդը կեանքը, չարչարանքը, մահը ու յաւիտենական թագաւորութիւնը։ Բսին ալ թէ Աստուած իրէն ժողովրդեանը պիտի ասայ մէկ օրէնք մը՝ շատ աւելի կատարեալ քան առջի տուածը. ու անանկ պիտի ընէ՝ որ ամէն աշխարհք իրեն ծառայեն, ու իրենց կուռքերը արաշտելեն բոլորովին վերջանան։

ԴԱՍ ԺԲ.

Բաբիլոնի գերութիւնը։

Իսրայելացւոց ու Յուդայի թագաւորները ամենեին չխրատուեցան մարգարէներուն յանդիմանութիւններէն ու խրատներէն. Հապա ընդ հակառակն հալածեցին մարգարեները, ու անոնց շատերն ալ անգթութեամբ սպաննեցին։ Աստուած անոնց չարութեանը օքանչելի երկայնմտութեամբ համբերեց, ու

nitence; mais enfin il exécuta ses menaces. Le royaume de Samarie fut détruit, et les dix tribus dispersées en des pays éloignés, d'où elles ne revinrent jamais. Ensuite Nabuchodonosor, roi de Babylone, ruina Jérusalem, brûla le temple, et emmena le peuple en captivité. Babylone était alors la ville la plus puissante du monde, mais pleine d'idolâtrie et de superstitions, de débauches et de toutes sortes de vices. Les Juifs ne laissèrent pas de garder leur religion et d'y observer la loi de Moïse. Il y eut même parmi eux de grands saints pendant ce temps, entre autres le prophète Daniel, qui mena une vie très-dure au milieu de la cour et des plus grands emplois, à qui Dieu révéla de grands mystères. Trois jeunes hommes, qui avaient été élevés avec lui, refusèrent d'adorer une grande statue que Nabu-

շատ տարի սպասեց որ ապաշխարեն։ բայց
վերջապէս պատժեց՝ ինչպէս որ սպառնացեր
էր։ Սամարիայի թագաւորութիւնը ջնջեց,
ու տասը ցեղն ալ ցիր ու ցան եղան հեռու
քաղաքներ, և մէյմնալ ետ չդարձան։ Ետքն
ալ Նաբուգոդոնոսոր Բաբիլոնի թագաւորը՝
Երուսաղէմը կործանեց. տաճարը էրեց. ու
ժողովուրդը գերի ըրաւ ու Բաբիլոն տարաւ։
Բաբիլոն ան ատենը շատ մեծ քաղաք էր։ կը-
ռապաշտութեամբ, գարշելի մեղքերով ու
ամէն մոլութեամբ լեցուն։ Բայց Հրեանե-
րը չթողուցին իրենց աստուածապաշտու-
թիւնու, ու Մովսեսի տուած օրէնքները պա-
հեցին. մանաւանդ թէ իրենց մէջէն ելան
մեծ սուրբեր ալ, որոնց մէջ երևելի է Դա-
նիէլ մարգարէն, որ թագաւորական գործքե-
րուն ու պալատին մէջ մէկ գերազանց սրբու-
թեամբ կեանք մը ունեցաւ՝ Աստուած ալ
մեծամեծ գաղտնի խորհուրդներ յայտնեց ա-
նոր։ Իրեք մանկունքը, որ Դանիէլ մարգա-
րէին հետ մեծցեր էին, Նաբուգոդոնոսոր
թագաւորին ոսկիէ շինած մեծ արձանը չու-

chodonosor avait dressée et il les fit jeter dans une fournaise ardente, où Dieu les conserva sans aucun mal. Le roi rendit alors gloire à Dieu, qui commençait ainsi à faire connaître sa puissance chez les infidèles.

LEÇON XIII.

De l'état des Juifs après la Captivité.

Babylone fut prise par Cyrus, roi de Perse, qui mit les Juifs en liberté, et leur permit de retourner en leur pays et de rebâtir le temple et la ville de Jérusalem. Alexandre-le-Grand vint ensuite, et soumit à l'empire des Grecs la plus grande partie du monde. Les Juifs, se trouvant mêlés parmi les nations infidèles, ne laissèrent pas de garder fidèlement leur religion, et ne tombèrent plus dans l'idolâtrie depuis la captivité. La connaissance du vrai Dieu s'établissait petit à petit au milieu du paganisme. Il y eut toutefois des rois qui persécutèrent les Juifs pour les faire renoncer à leur sainte loi et adorer les idoles. An-

զեցին պաշտել. ուստի տաստիկ կրակով վա-
ռած հնոցի մը մէջ ձգել տուաւ զանոնք, բայց
Աստուած պահեց զիրենք անվնաս։ Ան ատեն
Թագաւորն ալ փառք տուաւ Աստուծոյ՝ որ
սկսաւ յայտնել իր կարողութիւնը անհաւատ-
ներուն մէջ։

ԴԱՍ ԺԳ.

Գերութենէն ետքը եղած Հրեաներու վրայ։

Կիւրոս Պարսից Թագաւորը առաւ Բաբի-
լոն քաղաքը, Հրաները ազատեց գերութե-
նէն, ու հրամայեց որ երթան իրենց երկի-
րը, ու շինեն Երուսաղեմ քաղաքը ու տաճա-
րը։ Ետքը եկաւ մեծն Աղեքսանդր ու աշ-
խարհքիս մեծ մասին տիրէց։ Հրեաները որ
խառնուած էին հեթանոսներուն մէջ. իրենց
աստուածապաշտութիւնու հաւատարմու-
թեամբ պահեցին, ու ամենևին կռապաշտու-
թեան մէջ չընկան. ասոր համար Աստուած
ճանչնալը քիչ քիչ սկսաւ հեթանոսներուն
մէջ ալ մտնել։ Բայց հեթանոս Թագաւոր-
ներէն ոմանք հալածեցին Հրեաները, որ
Թողուն իրենց սուրբ հաւատքը ու կռապաշտ

tiochus l'Illustre, roi de Syrie, prit Jérusalem, profana le temple, et fit cesser les sacrifices. Plusieurs Juifs souffrirent constamment la mort et même de cruels tourments. Mais Judas Machabée et ses frères prirent les armes pour la défense de leur liberté et de leur loi; et Dieu les protégea si bien, qu'ils affranchirent le peuple du joug des nations. Le gouvernement demeura à cette famille des Machabées, et il y eut même des rois; mais ils furent bientôt ruinés par les Romains, qui se rendirent maîtres du monde. Tout cela avait été prédit par les prophètes.

LEÇON XIV.

Des Juifs spirituels et des Juifs charnels.

Hérode, l'un des plus méchants hommes qui fut jamais, usurpa le royaume de Judée par la faveur des empereurs romains. De son temps, les Juifs voyaient bien que le Christ allait paraître, suivant toutes les prophéties;

mais il y avait des Juifs spirituels et des Juifs charnels. Les Juifs charnels ne s'attachaient qu'aux choses sensibles: ils ne servaient Dieu que pour avoir les biens de la terre, abondance de blé et de vin, de grands troupeaux de bétail, des trésors d'or et d'argent, pour vivre grassement avec leurs femmes et leurs enfants. Ils ne craignaient Dieu qu'à cause de la pauvreté, des maladies et de la mort. Les Juifs spirituels et les vrais Israélites servaient Dieu par affection; ils l'honoraient et l'aimaient à cause de sa puissance, de sa sagesse et de sa bonté infinie. Ils se regardaient comme des voyageurs sur la terre, et espéraient une autre vie après celle-ci. Les uns et les autres attendaient le règne du Messie, mais différement. Les Juifs charnels prenaient au pied de la lettre tout ce que les prophètes avaient dit

լը մօտիկցած է։ Ա՛ս Հրեաները երկուք կը բաժնուէին, հոգեսէր կամ բարեպաշտ, ու աշխարհասէր։ Աշխարհասէր Հրեաները մարմնաւոր բաներու ետևէ ինկած էին. Աստուծոյ կը ծառայէին՝ աշխարհքիս բարիքը ունենալու համար, առատ ցորեն, գինի, անասուններ, ոսկի, արծաթ և այլն, որ հանգստութեամբ ապրին իրենց կանանց ու տղոցը հետ։ Աստուծմէ կըվախնային միայն անոր համար՝ որ չպատժէ զիրենք աղքատութեամբ, հիւանդութեամբ ու մահուամբ։ Հոգեսէր Հրեաները սրտանց կըպաշտէին ու կը ծառայէին Աստուծոյ միայն իր ամենակարողութեանը, իմաստութեանը ու անհուն բարութեանը համար. կը ճանչնային թէ անցաւոր են աշխարհքիս վրայ, ու կը յուսային թէ ասկեանքէս ետքը՝ մէկ ուրիշ կեանք մը պիտի ունենան անդիի աշխարհքը։ Ա՛ս երկու տեսակ Հրեաներն ալ կը սպասէին Մեսիային թագաւորութեանը. բայց աշխարհասէր Հրեաները մարգարէներուն խորհրդաբարըսած բաները՝ մարմնաւոր կերպով կը հասկը-

en figures; ainsi, ils s'imaginaient qu'il règnerait sur la terre, qu'il serait plus grand guerrier que David, et plus riche que Salomon, et que les Juifs, sous son règne, vivraient dans la gloire et dans les délices, commandant à toutes les autres nations. Les Juifs spirituels savaient qu'il y avait de plus grands biens à attendre que ceux dont on peut jouir sur la terre. Ainsi, ils n'espéraient d'être heureux qu'après la résurrection et attendaient principalement du Messie le secours qui nous est nécessaire pour connaître et aimer Dieu.

LEÇON XV.

De la naissance de Jésus-Christ.

Du temps qu'Hérode régnait en Judée et que César-Auguste était empereur de Rome, il y avait à Nazareth, petite ville de Galilée en la Terre-Sainte, une fille d'excellente sainteté nommée *Marie*, qui avait résolu de demeurer

vierge, quoiqu'elle eût été fiancée à un saint homme nommé *Joseph* , de la même famille qu'elle, c'est-à-dire de la tribu de Juda et de la race de David. L'Ange saint Gabriel fut envoyé à Marie de la part de Dieu, pour lui annoncer qu'elle serait la Mère du Christ, et elle y consentit, après que l'ange l'eût assurée qu'elle demeurerait vierge, et qu'elle serait mère par l'opération du Saint-Esprit. Alors le Fils de Dieu, le Verbe, qui était en Dieu au commencement, et qui était Dieu comme son Père, se fit chair, c'est-à-dire qu'il devint homme comme nous, prenant véritablement un corps et une âme au sein de la sainte Vierge. Joseph et Marie furent obligés d'aller à Bethléem, ville de Judée, et de loger dans une étable. Ce fut là que naquit ce saint enfant, qui fut circoncis au bout de huit jours, et nommé Jésus, c'est-à-dire Sauveur. Quelque temps après, des Mages, c'est-à-dire des hommes savants, vinrent d'Orient pour l'adorer, et lui offrirent de l'or, de l'encens et de la myrrhe.

թէպէտ նշանուած էր սուրբ Յովսեփայ հետ՝ որ իրեն ցեղէն էր, երկուքն ալ Յուդայի ազգէն ու Դաւիթ մարգարէի ցեղէն ըլլալով։ Եկաւ Դաբրիէլ հրեշտակապետը Աստուծոյ կողմանէ աւետիս տուաւ Մարիամու կուսին, թէ Քրիստոսի մայր պիտի ըլլայ. Մարիամ կոյսն ալ երբոր իմացաւ թէ միշտ կոյս մնալով ու Հոգւոյն սրբոյ զօրութեամբ է, յանձին առաւ։ Ան ատեն Որդին Աստուծոյ՝ բանն որ 'ի սկզբանէ առ Աստուած էր, ու իրեն Հօրը պէս հաւասար Աստուած էր, մարմին առաւ, 'ի սուրբ Մարիամայ կուսէն այսինքն մեզի պէս մարդ եղաւ, ճշմարիտ մարմին ու հոգի առաւ անոր արգանդին մէջ։ Յովսէբ ու Մարիամ պէտք եղաւ որ երթան Բեթղէհեմ քաղաքը՝ Յուդայ սահմանին մէջ, ու բնակին մսուրու մը մէջ. ան տեղը ծնաւ Քրիստոս, և ութերորդ օրը թլփատեցաւ։ ու անունը Յիսուս դրին, այսինքն Փրկիչ։ Քիչ մը ատենէն ետքը իրեք մոգերը՝ այսինքն, իրեք իմաստուն մարդիկ եկան արևելքէն, Յիսուսի երկրպագութիւն ընելու, և ոսկի

Comme ils disaient qu'ils venaient adorer le Roi des Juifs, Hérode en prit l'alarme et fit mourir tous les enfants des environs de Bethléem. Mais saint Joseph emmena Jésus en Egypte avec sa Mère. Ils y demeurèrent jusqu'à la mort d'Hérode, puis ils revinrent à Nazareth, où Jésus vécut inconnu jusqu'à l'âge d'environ trente ans, soumis à sa Mère et à saint Joseph, qui passait pour son père, travaillant avec lui de son métier de charpentier.

LEÇON XVI.

De saint Jean-Baptiste.

Trente ans après la naissance de Jésus, il parut un grand prophète, Jean, fils de Zacharie, sacrificateur, et d'Elisabeth, parente de la Vierge Marie. Il vivait dans les déserts, d'une vie plus austère que celle des anciens prophètes

կնդրուկ ու զմուռս պարգև բերին։ Եւ երբ
որ ասոնք ըսին թէ եկանք Հրեից թագա-
ւորին երկրպագութիւն ընելու, Հերովդէս
նախանձելով այնպէս խռովեցաւ, որ սպան-
նել տուաւ Բեթղեհեմի ու քովի եղած տե-
ղերուն մէջի պզտիկ տղաքը։ Բայց սուրբ
Յովսէփ Յիսուսը իրեն մօրը հետ փախուց
Եգիպտոս, ու հոն մնացին ինչուան որ
Հերովդէս մեռաւ։ Ետքը դարձան Նազա-
րէթ քաղաքը, ու հոն մնաց Յիսուս. մարդ-
ալ չճանչցաւ զինքը թէ ով է. ինչուան երե-
սուն տարուան որ եղաւ, միշտ հնազանդ ե-
ղաւ մօրը ու Սրբոյն Յովսեփայ, որ տես-
նողները կը կարծէին թէ իրեն հայրն է. ու
անոր հետ մէկտեղ հիւսնութիւն կընէր։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Սուրբ Յովհաննէս Մկրտիչ։

Յիսուսի ծննդենէն երեսուն տարի վերջը
Աստուած խրկեց մեծ մարգարէ մը, որ էր որ-
դի Զաքարիայ քահանային՝ ու Եղիսաբեթին
որ ազգական էր Մարիամու կուսին։ Ասիկայ
անապատին մէջ խիստ ճգնութեամբ կապրէր

et exhortait tout le monde à faire pénitence, parce que, disait-il, le royaume des cieux approche. Il baptisait dans le Jourdain ceux qui profitaient de ses prédications, c'est-à-dire qu'il les faisait baigner pour la rémission de leurs péchés, comme les Juifs avaient accoutumé de se laver pour se purifier suivant la loi. De là vient le nom de *Baptiste*. Les Juifs voulaient le reconnaître pour le Messie, mais il leur déclara qu'il ne l'était point, et qu'il n'était que son précurseur, c'est-à-dire un homme envoyé devant lui pour préparer le chemin, suivant les anciennes prophéties. Jésus vint comme les autres pour se faire baptiser par saint Jean, et sanctifia ainsi les eaux, en leur donnant la vertu de remettre les péchés au sacrement du baptême. Saint Jean rendit témoignage qu'il avait vu le Saint-Esprit descendre sur Jésus en forme de colombe. Il dit : Voilà l'Agneau de Dieu qui ôte les péchés du monde ; la loi a été donnée par Moïse ; la grâce et la vérité sont venues par Jésus-Christ.

առջի հին մարգարէներէն ալ աւելի. ու կը յորդորէր զամէնքն որ ապաշխարեն, վասնզի երկնից արքայութիւնը մօտիկցած է կըսէր։ Կը մկրտէր Յորդանան գետին մէջ զանոնք, որ իրեն քարոզութենէն կը դառնային. այսինքն ջուրը կը մտցընէր որ լուացուէին, որ իրենց մեղացը թողութիւն ըլլայ. ինչպէս որ Հրեաները օրէնք ունէին սրբուելու համար լուացուելու։ Հրեաները կարծեցին թէ ասէ Մեսիան. ինքը ըսաւ ես Մեսիան չեմ, հապա անկէ առաջ եկողն եմ, որ պատրաստեմ անոր ճամբան՝ ինչպէս որ մարգարէները ըսեր են. Յիսուս ալ եկաւ Յովհաննէսէն մկրտուեցաւ ու ասով սրբեց ջուրը տալով զօրութիւն ջնջելու մեղքը սուրբ մկրտութեամբ։ Սուրբն Յովհաննէս վկայեց թէ տեսած հոգին սուրբը, որ աղաւնիի կերպարանքով իջաւ Յիսուսի վրայ, ըսաւ նաև թէ, սա է գառն աստուծոյ, որ աշխարհքիս մեղքը կըվերցընէ։ Մովսէս օրէնք տուաւ. բայց շնորհքն ու ճշմարտութիւնը միշտ Յիսուս կուտայ։

LEÇON XVII.

De la vocation des Apôtres.

Aussitôt que Jésus fut baptisé, le Saint-Esprit le mena dans le désert, où il jeûna quarante jours et souffrit d'être tenté par le diable en plusieurs manières. Il revint en Galilée, et demeura près le lac de Génésareth. Là, il appela pour le suivre quatre pêcheurs: André et Simon, frères, et deux autres frères, Jacques et Jean enfants de Zébédée. Il en appela d'autres ensuite, particulièrement un publicain, ou un receveur des impôts, nommé Matthieu. Ils quittaient tout pour le suivre, aussitôt qu'il les appelait. Il eut bientôt un grand nombre de disciples, c'est-à-dire de gens attachés à l'écouter et à s'instruire soigneusement de sa doctrine. Il en choisit douze, qu'il nomma *Apôtres*, c'est-à-dire envoyés, parce qu'il les envoya prêcher sa doctrine. Le premier fut Simon-Pierre, puis André, son frère, Jacques et Jean fils de Zébé-

ԴԱՍ ԺԷ.

Առաքեալներուն կոչմանը վրայ։

Քրիստոս Տէրն մեր մկրտուելէն ետքը հոգին սուրբ շուտմը տարաւ զինքը անապատը. ուր քառասուն օր ծոմ կեցաւ և սատանան շատ կերպով փորցեց զինքը ։ Ետքը դարցաւ Յիսուս ու գնաց Գալիլեայ, Գեննեսարեթի պզտիկ ծովին եզերքը պտըտելով. կանչեց Սիմոնը ու Անդրէասը՝ որ երկու եղբայր էին, ու Զեբեթէոսի երկու որդիքը Յակոբոս ու Յովհաննէսը, որ իրէն աշկերտ ըլլան, ու ասս չորսն ալ ձկնորս էին ։ Ետքը կանչեց ուրիշներն ալ ու ասոնցմէ ետքը կանչեց մէկ մաքսաւոր մըն ալ անունը Մատթէոս ։ Ասոնք ամէնքն ալ թողուցին ամէն բաներնին ու անանկ հետևեցան Քրիստոսի ։ Ասս աշակերտներուն մէջէն տասուերկու հատ մը ընտրեց ու անուննին դրաւ Առաքեալ. վասնզի պիտի խրկէր, որ քարոզեն իրէն վարդապետութիւնը ։ Ասոնք են առաքելոց անունները. առաջինը եղաւ Սիմոն Պետրոսը, ետքը Անդրեաս իրեն եղբայրը, Յա

dée, Philippe, Barthélemi, Matthieu, Thomas, Jacques, fils d'Alphée, son frère Jude ou Thadée, Simon le Cananéen, et Judas Iscariote, qui trahit Jésus. Il donna à Simon le surnom de *Pierre*, en lui disant: « Tu es Pierre, et sur cette pierre je bâtirai mon Eglise, et je te donnerai les clefs du royaume des cieux. »

LEÇON XVIII.

Prédication de Jésus-Christ.

Jésus allait par les villes et les villages, prêchant partout l'Evangile du royaume des cieux, c'est-à-dire la bonne nouvelle que le temps était venu où tous les hommes étaient appelés à la connaissance de Dieu; qu'il était le Messie ou le Christ, attendu et souhaité par les patriarches, et prédit par les prophètes et le Fils de Dieu, envoyé pour sauver le monde; et que ceux qui croiraient en lui et fe-

կոբոսը և Յովհաննէսը Օ եբեթէոսի որդիքը, Փիլիպպոս, Բարթուղիմէոս, Մատթէոս, Թովմաս, Յակոբոս Ալփէոսի որդին, Յուդա որ Յակոբոսին եղբայրն էր, Սիմոն Կանանացի, Յուդա Իսկարիովտացի, որ մատնեց զՅիսուս։ Յիսուս Սիմոնին նոր անուն դրաւ Պէտրոս որ վէմ ըսել է. ու ըսաւ իրեն թէ դու ես Պէտրոս (վէմ), ու ասս վիմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս, ու պիտի տամ քեզի երկնից արքայութեան բանլիքները։

ԴԱՍ ԺՐ։

Քրիստոսի քարոզութիւնը։

Յիսուս քաղաքներ ու դեղեր պրտրտելով կը քարոզէր ամէնուն երկնից արքայութեան աւետարանը. ու ասոնք էին իրեն աւետիքը, թէ եկեր է ատենը որ ամէն մարդիկ ճաչնան զԱստուած. ու ինքն է Մեսիան կամ Քրիստոս, որուն կը փափաքէին նահապետները, ու մարգարէներն ալ առաջուց գուշակեր էին։ Որդին Աստուծոյ եկաւ որ աշխարհքս փրկէ. ու որոնք որ իրեն հաւատան

raient pénitence, obtiendraient le pardon de leurs péchés, et ensuite la vie éternelle. Pour montrer qu'il parlait de la part de Dieu, il faisait une infinité de miracles : il guérissait les maladies en un moment et d'une parole. Il rendait la vue aux aveugles, la parole aux muets, l'ouïe aux sourds ; il délivrait les possédés du démon, il ressuscitait les morts. En même temps sa vie était l'exemple de toutes sortes de vertus : il était humble de cœur ; il était doux ; il souffrait patiemment les incommodités de la pauvreté et les importunités des hommes ; il était plein de compassion pour les pécheurs qui voulaient se convertir ; mais plein de zèle contre les pécheurs endurcis. Il ne cherchait en toutes ses actions que la gloire de Dieu son Père, et passait souvent les nuits à le prier. Il enseigna à ses disciples cette forme de prière : Notre Père qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié ; que votre règne arrive ; que votre volonté soit faite

en la terre comme au ciel. Donnez-nous aujourd'hui notre pain quotidien; et pardonnez-nous nos offenses, comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés; et ne nous induisez pas en tentation; mais délivrez-nous du mal Ainsi soit-il.

LEÇON XIX.

Des ennemis de Jésus-Christ.

Jésus se faisait admirer de tout le monde et attirait après lui de grandes troupes qui le suivaient jusque dans les déserts. Non-seulement les Juifs, mais les Gentils s'empressaient pour le voir et pour l'entendre. Les Scribes et les Pharisiens en furent envieux et s'offensèrent de la liberté avec laquelle il reprenait leurs vices. Les Scribes étaient les docteurs des Juifs, dont il faisait voir l'ignorance et la mauvaise foi. Les Pharisiens étaient ceux qui prétendaient observer la loi plus exactement que

վրայ ինչպէս երկինքը. ամէն օրուան հացեր-
նիս այսօր ալ տուր մեզի ու թողութիւն ըրէ
մեր պարտուցը (յանցանքներուն) ինչպէս որ
մենք ալ թողութիւն կուտանք մեզի պար-
տական եղողներուն. և մի ձգեր զմեզ փոր-
ձութեան մէջ. հապա փրկէ զմեզ 'ի չարէ.
ամէն:

ԴԵՍ ԺԹ.

Քրիստոսի թշնամիները:

Քրիստոս Տէրն մեր ամենուն զարմանալի ըլ-
լալուն համար, շատ ժողովուրդ իրէն ետևէն
կերթային ինչուան անապատ տեղուանք ալ՝ ու
չէ թէ միայն Հրեաները, հապա հեթանոսներն
ալ կը փափաքէին տեսնելու ու լսելու իրէն
քարոզութիւնը: Դպիրները ու Փարիսեցինե-
րը վրան կընախանձէին, վասնզի համարձակ կը
յանդիմանէր իրէնց գեշութիւնները: Դպիր-
ները Հրեաներուն վարդապետներն էին: Յի-
սուս ասոնց տգիտութիւնը ու թերհաւատու-
թիւնը յայտնի կընէր: Փարիսեցիները դրսանց
կը ցուցընէին թէ իրէնք օրէնքները աղէկ կը
պահեն քան ուրիշները. բայց մեծ մասը կեղ-

les autres; mais la plupart n'étaient que des hypocrites, superbes et avares, qui trompaient le peuple par une apparence de dévotion. Jésus n'était pas moins haï des sacrificateurs et des sénateurs qui gouvernaient les Juifs, parce qu'il prédisait que dans peu Jérusalem serait ruinée avec le temple. En un mot, tous les Juifs charnels ne pouvaient croire qu'il fût le Messie, le voyant si pauvre, si humble et si doux. Sa doctrine leur était odieuse, parce qu'il prêchait le mépris des richesses, des plaisirs et de tous les biens de cette vie, et disait que: « Qui veut le suivre doit porter sa croix, renoncer à tout et à soi-même. » Les ennemis de Jésus lui dirent souvent des injures, prirent des pierres pour les lui jeter, et résolurent enfin de le faire mourir. Ils gagnèrent un de ses disciples, Judas Iscariote, qui promit de le leur livrer moyennant trente pièces d'argent de la valeur de quinze écus.

ծաւոր էին, հպարտ, ագահ, դըրսուանց ջեր-
մեռանդ երևնալով կը խաբէին ժողովուրդը։
Յիսուս ատելի եղաւ քահանաներուն և իրէնց
իշխաններուն ալ. վասնզի կըսէր Յիսուս, թէ
պիտի կործանի Երուսաղեմ քաղաքը ու տաճա-
րը։ Վերջապէս մարմնասէր Հրեաները չէին
կրնար հաւատալ թէ ինքն է Մեսիան տեսնե-
լով որ Յիսուս այնչափ աղքատ է, հեզ ու խո-
նարհ։ Կատէին իրէն վարդապետութիւնը որ
կը քարոզէր արհամարհել հարստութիւնը,
հեշտութիւնը, ու աշխարհքիս ամէն բարքը. ու
կըսէր թէ ով որ կուզէ իրէն հետևիլ, պետք
է որ գրկէ իրէն խաչը, ետ կենայ ամէն բանէն
ու իր անձնէն ալ։ Յիսուսի թշնամիները կը
նախատէին, փորձել կուզէին զինքը. վերջա-
պէս իրէնց մէջը խօսք դրին որ սպաննեն։ Ասոնք
գլխէ հանեցին Յիսուսի աշակերտներուն մէ-
կը Յուդա Իսկարիովտացին որ խոստացաւ Յի-
սուսը անոնց ձեռքը տալու երեսուն դահե-
կանի համար։

LEÇON XX.

De la passion de Jésus-Christ.

Ce fut au temps de la Pâque que les ennemis de Jésus résolurent de le prendre et de le faire mourir. La veille, qui était un jeudi, il alla faire la cène, c'est-à-dire souper avec ses disciples. Comme il mangeait, il prit du pain, le bénit, le rompit et le leur distribua, disant: « Prenez et mangez, ceci est mon corps, qui sera livré pour vous. » Puis il prit du vin dans la coupe, le bénit et le leur donna, disant: « Buvez-en tous, ceci est mon sang, le sang de la nouvelle alliance, qui sera répandu pour vous: faites ceci en mémoire de moi. » Ensuite il sortit avec eux, et alla au mont des Olives, en un jardin où il avait accoutumé de prier. Là il pria son Père de détourner de lui ses souffrances, ajoutant toutefois: « Que votre volonté soit faite! » Cependant Judas amena une grande troupe de gens armés, qui le

ԳԼՈՒԽ Ի.

Քրիստոսի չարչարանքը։

Հրեաներուն Պասեքին՝ այսինքն Օ՛ատկի օրերուն, Յիսուսի թշնամիները խօսքերնին մէկ ըրին որ բռնեն ու մեռցընեն։ Հինգշաբթի իրիկունը Յիսուս իրիկուան կերակուրը աշակերտներուն հետ կերաւ, ու երբոր կուտէին, առաւ Յիսուս հացը, օրհնեց, կըտրեց, ու բաժնեց ըսելով. "Ա՛ս է իմ մարմինս, որ ձեզի համար պիտոր զոհուի։" Ետքը առաւ գինին գաւաթով, օրհնեց ու տուաւ անոնց ըսելով, "Խմեցէք ամմէնքդ, աս է իմ արիւնս նոր ուխտի, որ պիտոր թափուի ձեզի համար. աս բանս ըրէք իմ յիշատակիս համար։" Ետքը ելաւ գնաց Ձիթենեաց լեռը պարտեզի մը մէջ, ուր տեղ որ շատ անգամ կերթար աղօթք ընելու համար։ Հոն աղաչեց իրեն Հօրը որ չարչարանքէ ազատէ զինքը. բայց ըսելով, "Քու կամքդ ըլլայ։" Ան ժամանակը Յուդա մատնիչը բերաւ իր հետը շատ մարդիկներ զինած. բռնեց Յիսուսը ու տա-

prirent et le menèrent chez Caïphe, le souverain pontife, où il fut condamné à mort sur de faux témoignages. Tous les disciples de Jésus l'abandonnèrent, et Pierre même le renia trois fois, comme Jésus l'avait prédit. De chez Caïphe, on le mena chez Ponce-Pilate, qui gouvernait la Judée pour les Romains. Pilate, trouvant Jésus innocent, chercha plusieurs moyens pour le délivrer. Là Jésus fut fouetté, puis couronné d'épines par les soldats, en dérision de ce qu'il se disait le roi des Juifs.

LEÇON XXI.

De la mort de Jésus-Christ.

Pilate condamna enfin Jésus, quoiqu'à regret, et le fit conduire chargé de sa croix en un lieu nommé *Golgotha*, ou Calvaire. Là Jésus fut crucifié entre deux voleurs. La croix

բաւ Կայիափայ քահանայապետին տունը, ու հոն սուտ վկայութեամբ դատաստանը կըտրուեցաւ որ մեռնի։ Ամէն աշակերտները թողուցին Յիսուսսւ ու փախան. ու Պետրոսն ալ ուրացաւ իրեք անգամ, ինչպէս Յիսուս առաջուց ըսեր էր։ Կայիափային տնէն տարին Պիղատոսի պոնտացւոյ դատաստանը. որ Հռոմայեցւոց իշխանութեանը տակ կը կառավարէր Հրեաստանը, շատ ջանաց Յիսուսը ազատելու՝ գիտնալով անմեղութիւնը։ Վերջը ծեծել տուաւ Յիսուսը, ու զինուորները փուշէ պսակ անցուցին գլուխը, ծաղը ընելու համար՝ Յիսուսի ըսածը, թէ Հրեաներուն թագաւորն եմ ես։

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Յիսուսի մահը։

Պիղատոս վերջապէս դատապարտեց Յիսուսը որ մեռնի. ու խաչը ուսին վրայ դնել տալով, խրկեց Գողգոթա ըսուած տեղը, այսինքն գլուխ կտրելու տեղ. հոն Յիսուս խաչուեցաւ երկու աւազակներու մէջ։ Խա-

était le plus infâme supplice qui fût alors en usage : on n'y condamnait que des esclaves et d'autres misérables, et encore pour les plus grands crimes. Jésus y demeura jusqu'à ce que toutes les prophéties fussent accomplies. A sa mort, le soleil s'obscurcit, la terre trembla, les tombeaux s'ouvrirent, les morts ressuscitèrent. C'était un vendredi, le jour de Pâque, le lendemain de l'immolation de l'agneau, qui était la figure de Jésus-Christ. Aussi sa mort fut le véritable sacrifice, dont tous les autres n'avaient été que les images. Cette mort satisfit pleinement la justice de Dieu pour les péchés de tous les hommes. Jésus innocent paya pour les coupables ; il les racheta, par son sang, de l'esclavage du démon, et leur ouvrit par sa mort le chemin de la vie éternelle.

LEÇON XXII.

De la résurrection de Jésus-Christ.

Jésus étant mort, son corps fut embaumé

Յիսուս ցնծացաւ հոգւով սրբով եւ ասաց։ Խոստովանիմ քեզ, Հայր երկնի եւ երկրի Տէր, զի ծածկեցեր զայս իմաստնոց եւ հանճարեղաց եւ յայտնեցեր զայս մանկտւոյ։ Այո, Հայր, զի այսպէս հաճոյ եղեւ առաջի քո։ Ամենայնք ինձ մատնեցան ի Հօրէ իմմէ, եւ ոչ ոք գիտէ զորդին, բայց միայն Հայր, եւ զՀայր ոչ ոք գիտէ, բայց միայն Որդի, եւ որում կամեսցի Որդի յայտնել։ Դարձեալ առ աշակերտսն ասէ զատ եւ ասէ։ Երանի աչաց տեսանողաց զոր դուք տեսանէք։ Զի ասեմ ձեզ, զի բազումք մարգարէք եւ արդարք կամեցան տեսանել զոր դուք տեսանէք, եւ ոչ տեսին, եւ լսել զոր դուք լսէք, եւ ոչ լսեցին։ Եւ ահա առաքեալ մի օրինաց վարդապետ փորձէր զնա եւ ասէ։ Վարդապետ բարի, զի արարեալ կեցից յաւիտենական։ Եւ նա ասէ ցնա։ Զի կոչես զիս բարի, ոչ ոք բարի է, բայց միայն Հայր։ Զպատուիրանսն գիտես, մի շնար, մի սպան, մի գողացիր, մի սուտ վկայեր, մի զրկեր զոք, պատուեա զհայր քո եւ զմայր քո։ Եւ նա ասէ։ Զայս ամենայն պահեցի յանմանկութենէ իմմէ։ Եւ Յիսուս ասէ ցնա։ Մի ինչ պակասէ քեզ, երթ ծախեա զամենայն զոր ունիս, եւ տուր աղքատաց, եւ ունիցիս գանձ յերկինս, եւ եկ հետեւեա ինձ։ Եւ նա լուեալ զբանդ զայդ տրտմեցաւ, զի էր մեծատուն յոյժ։ Եւ Յիսուս տեսեալ զնա տրտմեցեալ ասէ։ Որչափ դժուարաւ մտանիցեն հարուստք յարքայութիւն Աստուծոյ։ Դիւրագոյն է ուղտի անցանել ընդ ծակ ասեղան, քան հարստի մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ։ Եւ ասեն որ լսեցին։ Եւ ո՞վ կարէ փրկեալ լինել։ Եւ նա ասէ։ Որ անկարելի է մարդկան, կարելի է Աստուծոյ։ Ասէ Պետրոս։ Ահա մեք ամենայն ինչս թողաք եւ հետեցաք քեզ։ Եւ Յիսուս ասէ։ Ամէն ասեմ ձեզ, զի ոչ ոք է որ թողցէ տուն կամ կին կամ եղբարս կամ ծնողս կամ զաւակս վասն արքայութեան Աստուծոյ, եւ ոչ առցէ զբազմապատիկ յայսմ ժամանակի եւ յաշխարհին գալոց զկեանս յաւիտենական։ Եւ Յիսուս առեալ զտասն աշակերտսն իւր ասէ ցնոսա։ Ահա ելանեմք յԵրուսաղէմ, եւ կատարեսցին ամենայն որ գրեալ են մարգարէիցն վասն Որդւոյ մարդոյ։ Զի մատնեսցի հեթանոսաց եւ ծաղեսցի եւ նախատեսցի եւ թքանսցին ի նա, եւ մտրակեսցեն զնա եւ սպանցեն զնա, եւ յերրորդում աւուր յարիցէ։ Եւ նոքա ոչ ինչ իմացան ի սոցանէ, եւ էր բան այն ծածկեալ ի նոցանէ, եւ ոչ գիտէին զասացեալսն։ Եւ եղեւ մերձենալ նորա ի Յերիքով, եւ կոյր մի նստէր առ ճանապարհաւ մուրացիկ։ Եւ լուեալ նմա զանցանել բազմութեան, հարցանէր զի՞նչ իցէ այդ։ Եւ պատմեցին նմա, զի Յիսուս Նազովրեցի անցանէ։ Եւ նա գոչեաց եւ ասէ։ Յիսուս, Որդի Դաւթի, ողորմեա ինձ։ Եւ որ առաջի գնային սաստէին նմա, զի լռեսցէ։ Նա աւելի գոչէր, Որդի Դաւթի, ողորմեա ինձ։ Եւ կայր Յիսուս, հրամայեաց զնա տանել առ ինքն։ Եւ մերձեցեալ նորա հարցանէ զնա եւ ասէ։ Զի՞նչ կամիս արարից քեզ։ Եւ նա ասէ։ Տէր, զի տեսցէ։ Եւ Յիսուս ասէ ցնա։ Տես, հաւատք քո կեցուցին զքեզ։ Եւ նոյն ժամայն տեսանէր, եւ երթայր հետեւեալ նմա՝ փառաւորելով զԱստուած։ Եւ ամենայն ժողովուրդ որ տեսին՝ տուին գովեստ Աստուծոյ։ Եւ մտեալ Յիսուս՝ անցանէր ընդ Երիքով։ Եւ ահա այր մի անուն կոչեցեալ Զակքէոս, եւ նա էր մեծատուն ի մաքսաւորացն։ Եւ խնդրէր տեսանել զՅիսուս, թէ ո՞վ իցէ, եւ ոչ կարէր ի բազմութենէն, զի հասակաւ կարճ էր։ Եւ վազեալ առաջի, ել ի վայրենի սիւկոմորենի, զի անտի տեսցէ զնա, զի անտի պիտի անցանէր։ Եւ որ եկն ի տեղին՝ հայեցեալ Յիսուս տեսանէ զնա, եւ ասէ ցնա։ Զակքէոս, շուտով իջ, զի այսօր ի տան քում պիտի հանգչիմ։ Եւ նա շուտով իջեալ ընկալաւ զնա ուրախութեամբ։ Եւ տեսեալ ամենեցուն տրտնջէին եւ ասէին, թէ առ մեղաւոր այր մտեալ հանգչի։ Եւ կայր Զակքէոս, ասէ ցՏէր։ Ահա կէս ինչս իմոց, Տէր, տամ աղքատաց, եւ եթէ զոք զրկեցի զինչս, հատուցանեմ չորեքկերպ։ Եւ Յիսուս ասէ ցնա։ Այսօր փրկութիւն եղեւ տանդ այսմիկ, զի եւ նա որդի Աբրահամու է։ Զի եկն Որդի մարդոյ որոնել եւ կեցուցանել զկորուսեալն։

et mis dans un sépulcre que ses ennemis firent garder, sachant qu'il avait promis de ressusciter. Mais le troisième jour, qui était le dimanche, Jésus sortit vivant et glorieux de son sépulcre, et les gardes demeurèrent comme morts. Les apôtres eurent bien de la peine à croire à sa résurrection, et ils n'en furent persuadés qu'après avoir vu Jésus de leurs yeux, l'avoir touché de leurs mains et avoir mangé avec lui. Il leur apparut plusieurs fois pendant quarante jours, leur donna plusieurs instructions, et leur ordonna d'aller prêcher l'Evangile à toutes les nations, et de les baptiser au nom du Père, et du Fils et du Saint-Esprit. Il leur donna aussi le pouvoir de remettre les péchés, et leur promit d'être avec eux jusqu'à la fin des siècles. Toutefois, il monta au ciel en leur présence, où il demeure assis à la droite de Dieu, le Père tout-puissant, élevé au-dessus de toutes les créatures; mais il ne cesse point d'offrir à Dieu ses mérites pour nous, et d'assister son

ցին, ու դրին նոր գերեզմանի մը մէջ՝ իրեն թշնամիները պահապաններ դրին հոն. զի գիտէին որ Յիսուս ըսեր է թէ յարութիւն պիտի առնեմ։ Բայց երրորդ օրը օր կիրակի էր, Յիսուս յարեաւ փառաւորապէս իրէն գերեզմանէն, ու պահապանները մեռելի պէս ինկան մնացին։ Առաքեալները նախ չկրցան հաւատալ թէ յարութիւն առեր է, ինչուան որ աչքով տեսան, ու ձեռքով բռնեցին, ու հետը կերակուր կերան։ Ու քառսուն օրուան մէջ շատ անգամ երևցաւ անոնց, ու սորվեցուց թէ ինչ պիտի ընեն. ու հրամայեց որ երթան քարոզեն ամէն ազգաց աւետարանը ու մկրտեն յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, իշխանութիւն տուաւ որ արձակեն մեղքերը, ու խոստացաւ ալ իրենց հետը ըլլալու ինչուան աշխարհքիս վերջը։ Ընկէ ետքը անոնց առջին համբարձաւ երկինքը, ու ամենակարող Հօրն Աստուծոյ աջ դին նստաւ՝ ամէն ստեղծուածներէ վեր։ Բայց ամենևին չի դադարիր իրէն արդիւնքը մատուցանելու Աստուծոյ մեզի համար, ու

Eglise, jusqu'à ce qu'il descende du ciel encore une fois pour venir juger les vivants et les morts.

LEÇON XXIII.

De la descente de S.-Esprit sur les Apôtres.

Le cinquantième jour après la Pâque, les Juifs faisaient une grande fête appelée *Pentecôte*, en mémoire de ce que la Loi leur avait été donnée en ce jour-là. Ce même jour, qui était le cinquantième après la résurrection de Jésus-Christ, comme tous les disciples étaient dans un même lieu, tout d'un coup il vint du ciel un grand bruit comme d'un vent impétueux, qui remplit toute la maison; et il leur parut comme des langues de feu, qui s'arrêtèrent sur chacun d'eux. Alors ils furent tous remplis du Saint-Esprit, et commencèrent à parler diverses langues, ce qui montrait qu'ils devaient prêcher l'Evangile à toutes les nations Les Juifs en furent fort surpris, et saint Pierre, à la tête des Apôtres, leur rendit raison de cette merveille, leur expliquant les prophéties, et

սուրբ եկեղեցւոյն մէջ ըլլալու. ինչուան որ նորէն իջնայ երկնքէն ու գայ դատաստան ընելու կենդանիներուն ու մեռածներուն։

ԴԱՍ ԻԳ.

Հոգւոյն Սրբոյ գալուստը։

Զատկէն ետքը յիսներորդ օրը Հրեաները մեծ տօն կընէին, անունը Պէնտեկոստէ 'ի յիշատակ օրէնքներուն, որ ան օրը Աստուած տուաւ իրենց։ Ան օրն ալ որ Յիսուսի յարութեանը յիսներորդ օրն էր, երբոր ամէն աշակերտները մէկ տեղ ժողված էին, յանկարծ երկնքէն հովի պէս մեծ ձայն մը եկաւ, ու լեցուեցաւ տանը մէջ, ու կրակէ լեզուներ երևցան, ու նստան աշակերտացը վրայ։ Ան ժամանակը ամէնքն ալ լեցուեցան Հոգւով սրբով, ու սկսան զանազան լեզուներ խօսիլ. աս կը նշանակէր թէ իրենք աւէտարանը պիտի քարոզեն ամէն ազգաց։ Հրեաները շատ զարմացան. ու սուրբն Պէտրոս առաքելոց գլուխը հասկըցուց անոնց աս հրաշքին պատճարը, մեկնելով մարգարէութիւնները. ու

leur déclarant que Jésus, qu'ils avaient crucifié, était ressuscité, et avait envoyé le Saint-Esprit, suivant sa promesse; et qu'il était le Seigneur et le Christ, et que l'on ne pouvait être sauvé qu'en son nom et en faisant pénitence. Il y en eut trois mille qui se convertirent à ce discours et qui furent baptisés. Les Apôtres et les autres qui reçurent le Saint-Esprit se trouvèrent tous changés. Ils furent éclairés pour entendre les Ecritures. Ils comprirent que tous les hommes sont pécheurs et ont besoin de la grâce de Dieu, qui ne s'obtient que par la foi en Jésus-Christ, et que son règne est tout spirituel. En même temps ils furent embrasés de l'amour de Dieu, qui leur donnait du plaisir à accomplir ses commandements et une force invincible pour rendre témoignage à la vérité.

LEÇON XXIV.

De la vocation des Gentils.

Il y eut un grand nombre des Juifs, qui se

ըսաւ որ Յիսուս խաչուելէն ետքը՝ յարու-
թիւն առաւ, ու հիմայ խըրկեց Հոգին սուր-
բը՝ ինչպէս որ խոստացեր էր. և թէ ինքն
Քրիստոս Աստուած է՝ իրենքն ալ չեն կրնար
փրկուիլ. ինչուան որ Քրիստոսի հաւտան ու
ապաշխարեն. աս խօսակցութեամբ իրեք հա-
զար հոգի դարձան՝ ու մկրտուեցան։ Առա-
քեալները ու մէկալնոնք ալ՝ որ Հոգին սուր
բը առին, բոլորովին փոխուեցան. մտքերնին
լուսաւորեցաւ սուրբ գիրգը իմանալու. հաս-
կրցան որ ամէն մարդ մեղաւոր է. ու կարօտ
Աստուծոյ շնորհքին. ու չի կրնար առնել ատ
շնորհքը, ինչուան չհաւտայ Քրիստոսի. ու
թէ Յիսուսի թագաւորութիւնը հոգև որա-
կան է։ Ան ատեն վառեցան աստուածային
սիրով, ու ան սիրովը անուշցաւ Աստուծոյ
պատուիրանքները պահելը. ու մէկ անյաղ-
թելի զօրուրիւն մը ունեցան ճշմարտութեան
վկայ ըլլալու։

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

Հեթանոսներուն կոչմանը վրայ։

Շատ Հրեաներ դարձան. քայց աւելի

convertirent; mais il y en eut encore plus qui rejetèrent la doctrine des Apôtres, et même les persécutèrent cruellement. Ils firent mourir saint Etienne, l'un des sept Diacres que les Apôtres avaient établis pour servir l'Eglise. Ce fut le premier martyr, c'est-à-dire le premier qui souffrit la mort pour le témoignage de la doctrine de Jésus-Christ. Alors les Samaritains schismatiques reçurent la parole de Dieu; plusieurs se convertirent et furent baptisés, et les Apôtres vinrent leur imposer les mains, afin qu'ils reçussent le Saint-Esprit, leur donnant ainsi la Confirmation. Les Gentils commencèrent peu de temps après à entrer dans l'Eglise. Le premier fut un capitaine romain, nommé Corneille, qui reconnaissait déjà le vrai Dieu, et il priait sans cesse et faisait de grandes aumônes. Dieu lui ordonna, par un Ange, d'envoyer quérir saint Pierre, qui, de son côté, fut averti, par révélation, de ne point faire difficulté d'y aller. Et lorsqu'il fut venu, et qu'il eut com-

շատն ալ չընդունեցան առաքելոց վարդապե-
տութիւնը, ու անգթութեամբ զանոնք հա-
լածեցին։ Սուրբ Ստեփաննոսը մեռուցին՝ որ
եօթը սարկաւագներուն մէկն էր, որ առա-
քեալները դրեր էին եկեղեցւոյն ծառայելու.
ասա եղաւ առջի մարտիրոսը՝ այսինքն՝ Յիսուսի
վկայութեանը համար մեռնողը։ Ա.ս ժամանա-
կը հերձուածող Սամարացիները ընդունեցան
Քրիստոսի հաւատքը ու մկրտուեցան։ Առաք-
եալներն ալ ձեռք դրին անոնց վրայ՝ որ Հոգին
սուրբ առնուն. ու դրոշմ տուին ձեռք դնե-
լով։ Հեթանոսներն ալ քիչ քիչ սկսան սուրբ
եկեղեցւոյն մէջ մանալ, առջինը եղաւ հռոմայ
եցի Կուռնելիոս հարիւրապետը, որ առա-
ջուց ալ կը ճանչնար ճշմարիտ Աստուածը, ու
միշտ աղօթք կընէր ու շատ ողորմութիւն կու-
տար։ Աստուած հրեշտակ մը խրկեց իրէն, որ
գտնայ Պետրոս առաքեալը, որուն ինքը Ա.ս-
տուած ալ տեսիլքով մը յայտներ էր որ առանց
մէկ դժուարութիւն մը ցուցընելու երթայ
անոր տունը։ Ինչպէս որ եղաւ ալ. եկաւ ու ըս-
կսաւ խօսիլ. ան ատենը Կուռնելիոս, ու ա-

mencé à parler, Corneille et tous ceux qu'il avait assemblés reçurent le Saint-Esprit et le don des langues. Saint Pierre les fit aussitôt baptiser; et alors commença à s'accomplir le mystère de la vocation des Gentils. Il consiste en ce que Dieu, par sa pure bonté, a appelé les Païens à la foi et à la grâce de Jésus-Christ, aussi bien que les Juifs, et qu'ils ont pris la place des Juifs rebelles. Jésus-Christ ensuite appela un treizième Apôtre après son ascension, pour travailler à la conversion des Gentils, et c'est l'Apôtre saint Paul.

LEÇON XXV.

De la fondation des Eglises.

Les Apôtres se dispersèrent par tout le monde pour instruire toutes les nations, suivant l'ordre qu'ils en avaient reçu de Jésus-Christ; mais avant que de se séparer, ils composèrent le Symbole, c'est-à-dire la marque pour reconnaître les véritables fidèles. C'est un sommaire de toute la doctrine chrétienne

մէնքը որ իր տունը ժողված էին, լեցուեցան հոգւով սրբով, ու շնորհք առին լեզուներ խօսելու։ Սուրբն Պետրոս ալ շուտ մը մկրտել տուաւ։ Ան ժամանակը սկսաւ յայտնի ըլլալ հեթանոսաց կոչման խորհուրդը, որ Աստուած իր բարութեամբը կը կոչէ հեթանոսները հաւատքի ու Յիսուսի Քրիստոսի շնորհացը, հաւասար Հրեից. ու անոնք Աստուծոյ երեսէն ինկած Հրեաներուն տեղը անցան։ Յիսուս երկինք համբառնալէն ետքը՝ իրեն աշակերտ ըրաւ Պօղոս առաքեալը, որ հեթանոսները դարձընէ. անով տասուիրեք եղան առաքելները։

ԴԱՍ ԻԵ.

Սուրբ եկեղեցւոյ հաստատութիւնը։

Առաքեալները գնացին բոլոր աշխարհքս որ ամէն ազգի սորվեցընեն հաւատքը. ինչպէս որ Քրիստոս տէրն մեր ապըսպրեր էր իրէնց։ Բայց երթալէն առաջ շարադրեցին Հանգանակը, այսինքն Հաւատմքը, որ նշան մը ըլլայ ճշմարիտ հաւատացեալները ճանչնալու։ Ա՛ս հաւատամքը համառօտութիւն մըն է բոլոր

en ces termes : « Je crois en Dieu le Père tout puissant, créateur du ciel et de la terre, et en Jésus-Christ son Fils unique, notre Seigneur, qui a été conçu du Saint-Esprit, est né de la Vierge Marie, a souffert sous Ponce-Pilate, a été crucifié, est mort, a été enseveli: il est descendu aux enfers, le troisième jour, il est ressuscité des morts, il est monté aux cieux, il est assis à la droite de Dieu le Père tout-puissant; de là il viendra juger les vivants et les morts. Je crois au Saint-Esprit, la Sainte Eglise Catholique, la communion des Saints, la rémission des péchés, la résurrection de la chair, et la vie éternelle. Ainsi soit-il. » Les Apôtres, en fondant les Eglises, établissaient dans chaque ville un Evêque, des Prêtres et des Diacres pour gouverner le peuple fidèle. Ce fut saint Pierre qui fonda les trois principales Eglises, et il établit son siége à Rome, qui était la capitale de l'Empire,

քրիստոնէական վարդապետութեան որ ասէ: „Կը հաւատամ մէկ Աստուծոյ ամենակարող հօր որ երկինքի ու երկրի ստեղծողն է. և Յիսուսի Քրիստոսի որդւոյն Աստուծոյ, որ յղացաւ 'ի Հոգւոյն սրբոյ, ու ծնաւ 'ի Մարիամայ կուսէն. չարչարեցաւ Պոնտացի Պիղատոսին ժամանակը, խաչուեցաւ, մեռաւ ու թաղեցաւ. դժոխք իջաւ. իրեք օրէն ետքը յարեաւ. ելաւ երկինքը, ու նստաւ ամենակարող հօր Աստուծոյ աջ դին. ուսկից որ պիտոր գայ նորէն դեռ կենդանի եղողները, ու մեռածները դատելու: Կը հաւատամ հոգւոյն սրբոյ. Սուրբ կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոց հաղորդութեանը. մեղաց թողութեանը. մարմիններուն յարութեանը յաւիտենական կենաց. ամէն: Առաքեալները եկեղեցիներ հաստատելով, կը դնէին եպիսկոպոս մը, քահանաներ ու սարկաւագներ, որ կառավարեն հաւատացեալ ժողովուրդը: Սուրբ Պետրոս իրեք գլխաւոր եկեղեցի հաստատեց. ու իր աթոռը դրաւ Հռոմ՝ որ կայսերական քաղաք էր, ու ասպատճառով ան աթոռը եղաւ

et qui devint ainsi le siége apostolique et la première de toutes les Eglises. Saint Paul y vint aussi, et ils y souffrirent tous deux le martyre sous l'empereur Néron. Comme saint Pierre était chef des Apôtres, établi par Jésus-Christ même, son successeur, l'évêque de Rome, que nous appelons Pape, a toujours été regardé comme le premier de tous les Evêques par l'institution de Dieu, étant le Vicaire de Jésus-Christ et le chef visible de l'Eglise.

LEÇON XXVI.

De la Tradition et de l'Ecriture.

Jésus-Christ n'avait enseigné que de vive voix, sans rien écrire; les Apôtres firent de même au commencement, et plusieurs d'entre eux n'ont rien écrit du tout. Mais ils eurent toujours grand soin d'instruire des disciples et de les rendre capables d'en instruire d'autres. Ainsi leur doctrine a passé aux premiers Evêques, et de ceux-là à leurs successeurs et aux

առաքելական աթոռ, ու ամէն եկեղեցիներուն առջինը։ Սուրբ Պօղոս ալ գնաց Հոն ու երկուքն ալ մարտիրոս եղան Ներոն կայսեր ժամանակը։ Ու ինչպէս որ Սուրբ Պետրոս առաքեալներուն գլուխն էր. այսպէս ալ իրէն յաջորդը Հռոմայ եպիսկոպոսը՝ որ Պապ կըսենք, միշտ ընդունելի եղեր է. Թէ Աստուծոյ կարգաւորութենէն ամէն եպիսկոպոսներուն մէջ առջինն է, տեղակալ կամ փոխանորդ Յիսուսի ու երևելի գլուխ Եկեղեցւոյ։

ԴԱՍ ԻԶ.

Աւանդութիւն և Սուրբ գիրք։

Քրիստոս տէրն մեր ամենևին բան մը չսորվեցուց գրով, հապա միայն խօսքով։ Առաքեալներն ալ առաջ անանկ ըրին, ու անոնցմէ ալ շատը՝ բան մը չգրեցին. բայց մեծ հոգ ունէին իրէնց աշակերտները աղէկ սորվեցընելու, որ կարենան իրէնք ալ այնպէս ուրիշներուն սորվեցընել։ Այս կերպով իրէնց վարդապետութիւնը անցաւ եպիսկոպոսներուն, անոնցմէ ալ իրէնց յաջորդներուն, ու ուրիշ

autres prêtres, jusqu'à ceux qui enseignent aujourd'hui. Et c'est cette suite de doctrine qui s'appelle Tradition. La parole de Dieu est donc de deux sortes, écrite et non écrite. La parole non écrite est la Tradition, qui, seule, a conservé la vraie Religion depuis le commencement du monde jusqu'à Moïse, et qui a conservé encore depuis plusieurs vérités qui n'étaient pas écrites. La parole écrite sont les livres de l'Ancien et du Nouveau-Testament, qui tout ensemble s'appelent la Bible. L'Ancien-Testament comprend les écrits de Moïse et des Prophètes. Le Nouveau comprend les écrits des Apôtres et des Evangélistes. La foi nous oblige à croire tout ce que ces livres contiennent, parce qu'ils ont été écrits par inspiration du Saint-Esprit, et elle nous oblige aussi à croire les Traditions qui viennent de la même source, c'est-à-dire celles qui sont reçues du consentement de tous les fidèles depuis le commencement,

քահանաներուն, հետզհետէ ինչուան անոնց
որ այսօր մեզի կը սորվեցընեն։ Ա.ս ճամբով ե-
կած վարդապետութիւնը կրսուի աւանդու-
թիւն։ Ուրեմն բանն Աստուծոյ կամ Աստուծոյ
խօսքը երկու կերպ է. Անգիր ու Գրաւոր.
անգիրը՝ աւանդութիւնն է, որ աշխարհքիս
սկսելէն մինչև Մովսէս մարգարէին ատենը պա-
հեց ճշմարիտ կրօնքը, ու ետքն ալ դեռ շատ
ճշմարտութիւններ պահուեցան՝ որ գրած
չեն։ Իսկ գրաւոր բանն Աստուծոյ՝ են հին ու
նոր կտակարանները, որ մէկտեղ առնելով կը-
սուի Աստուածաշունչ։ Հին կտակարանը՝
Մովսեսի ու մարգարէներուն գրուածքներն
են, նոր կտակարանը՝ առաքելոց ու աւետա-
րանիչներուն գրածներն են։ Հաւատքը կը
պարտաւորէ որ հաւատանք ամէն բաներուն,
որ ատ գրքերուն մէջը կան. վասն զի Հոգ-
ւոյն սրբոյ ազդեցութեամբ գրուած են։ Ու
սուրբ գիրքն ալ կը պարտաւորէ հաւատալ
աւանդութիւններուն՝ որ նոյն ազբիւրէ առաջ
կուգան, այսինքն անոնց որ 'ի սկսբաննէ ընդ-
ուներ էին ամէն հաւատացեալները հաւա-

principalement celles dont l'Eglise a fait des décisions.

LEÇON XXVII.

De la ruine de Jérusalem.

La ville de Jérusalem et la République des Juifs subsista encore quelque temps après la publication de l'Evangile, jusqu'à ce que la nouvelle Eglise des Gentils fût formée, car celle des anciens Israélites devait en être la source et la racine. Enfin le temps vint où Jérusalem devait être ruinée, suivant la prophétie de Jésus-Christ. Les Juifs se révoltèrent contre les Romains. Il y eut une guerre très cruelle. Jérusalem fut assiégé, et la famine y fut si horrible, qu'il y eut des mères qui mangèrent leurs propres enfants. Dans ce siége seul il périt onze cent mille personnes.

նութեամբ, մանաւանդ ան աւանդութիւն-
ներուն՝ որ սուրբ Եկեղեցին հաստատեր է։

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

Երուսաղեմի կործանումը։

Երուսաղէմ քաղաքը ու Հրեաներուն քա-
ղաքական կառավարութիւնը քիչ մը ատեն
ալ դիմացաւ. ինչուան որ աւետարանին քա-
րոզութիւնը հրատարակուելով նոր եկեղեցին
հաստատուեցաւ։ Վասն զի Իսրայելեան հին
եկեղեցին բուն ու արմատ պիտի ըլլար նոր
եկեղեցւոյն, ուստի ինչուան որ ան հաստա-
տեցաւ, անիկայ մնաց. եկաւ ժամանակը որ
հին եկեղեցին դադրի ու վերջանայ ու Երու-
սաղեմ քաղաքն ալ կործանի, ինչպէս որ Քրիս-
տոս Տէրն մեր առաջուց ըսեր էր։ Հրեա-
ները գլուխ վերուցին Հռոմայեցւոց դէմ.
անոր համար սարսափելի պատերազմ բացուե-
ցաւ։ Հռոմայեցիք պաշարեցին Երուսաղեմ
քաղաքը. ուր որ մեծ սով եղաւ, որ ինչուան
մայրերը իրենց տղաքը կերան։ Ատ պա-
շարմանը մէջ մէկ միլիոն ու հարիւր հազար

La ville fut prise et ruinée par Titus, fils de l'Empereur Vespasien, et le temple fut brûlé. Dieu punit ainsi cette malheureuse ville, où avait été répandu le sang de tant de Prophètes, et surtout celui de Jésus-Christ son Roi et son Sauveur. Les Juifs, qui ne l'avaient pas voulu reconnaître pour leur libérateur, devinrent esclaves des Romains, furent chassés de leur pays et réduits au plus misérable état. Les cérémonies de l'ancienne loi furent alors entièrement abolies : il avait été libre jusque là, même aux fidèles, de les pratiquer.

LEÇON XXVIII.

Des Persécutions.

Apôtres souffrirent le martyre, et tous leurs Disciples, comme les premiers Papes et les premiers Evêques, donnèrent aussi leur vie pour le témoignage de l'Evangile. L'Eglise continua d'être persécutée pendant trois cents ans, et il y eut une multitu-

մարդ մեռաւ։ Տիտոս՝ Վ եսպասիանոսի որդի առաւ քաղաքը, ու կործանեց. տաճարն ալ երեցաւ։ Աստուած ասանկ պատժեց ատ դժբաղդ քաղաքը, ուր որ անչափ մարգարէներու արիւն թափուած էր, ու ամենէն Լելի Քրիստոսի Տեառն մերոյ արիւնը, որ իրեն թագաւորը ու Փրկիչն էր։ Հրեաները որ չուզեցին Փրկիչը ճանչնալու, գերի եղան Հռոմայեցիներուն, հալածուեցան իրենց երկրէն, ու ինկան խիստ թշուառ վիճակի մէջ։ Հին օրինաց արարողութիւնները ան ատենէն ամենեին ջնջուեցան. վասն զի ինչուան ան ժամանակը դեռ կրնար մէկ հաւատացեալ մը մասնակից ըլլալու ան արարողութիւններուն։

ԴԱՍ ԻԲ.

Հալածանքներու վրայ։

Ամեն առաքեալները ու իրենց աշակերտներն ալ մարտիրոս եղան. ինչպէս առջի Պապերը, ու առջի եպիսկոպոսներն ալ մարտիրոս եղան. սուրբ աւետարանին համար։ Եկեղեցին իրեք հարիւր տարի հալածանք քա-

de innombrable de martyrs de tout sexe et de tout âge. Quoique les chrétiens ne fissent que du bien à tout le monde, tout le monde les haïssait, parce qu'ils détestaient l'idolâtrie et les vices de toutes sortes, qui régnaient parmi les païens. Les empereurs et les magistrats prirent à tâche plusieurs fois de les exterminer. On les bannissait, on leur ôtait leurs biens, on les mettait en prison, on les faisait mourir. Mais ils ne craignaient point la mort; c'est pourquoi on employait contre eux les supplices les plus cruels, des chevalets et des poulies pour les étendre, des dents de fer pour les déchirer, du feu, des grils, de l'huile bouillante, du plomb fondu. Les uns étaient exposés aux bêtes cruelles pour être dévorés, d'autres étaient écorchés, éventrés, sciés en deux. On leur coupait les pieds et les mains: on leur arrachait les yeux, les dents et les ongles. Ceux qui souffraient constamment jusqu'à la mort, étaient nommés martyrs, comme saint Laurent, saint Vincent, saint Sébastien, sainte

շեղ, ու այնչափ ատեն անթիւ մարտիրոսներ
եղան. ծերեր, տղաքներ, էրիկ մարդիկ, կա-
նայք, աղջիկներ։ Թէ պէտ քրիստոնեայք բա-
րի գործքեր կը նէին, բայց բոլոր աշխարհքս
կատէր զանոնք. վասն զի քրիստոնեաները կա-
նարգէին զկռապաշտութիւնը, ու ամէն կերպ
կռապաշտներուն գեշ վարքը։ Թագաւորներ
ու դատաւորներ շատ ետևէ ինկան՝ որ քրիս-
տոնէութիւնը ջընջեն վերցընեն. քրիստոնեա-
ները կաքսորէին, անոնց ունեցածը կը կո-
ղոպտէին, բանտ կը դնէին, ու կը մեռցընէ-
ին։ Բայց անոնք մեռնելէն չէին վախնար.
Թէ և սարսափելի տանջանքներ կուտային,
էրելով, եղի ու կապարի մէջ եփելով, անիւ-
ով կը կոտրտէին ոսկորնին, փորերնին պատ-
ռելով, կատղած գազաններու կերցընելով.
սղոցով կտրրտել կուտային, ոտուընին ու ձե-
ռուընին կըտրրտելով, աչուընին հանելով, ակ-
ռանին ու ըղունգնին քաշել հանել տալով.
և այլն։ Անոնք որ ինչուան 'ի մահ համբե-
րութեամբ կը մեռնէին, մարտիրոս կը սուէ-
ին։ Ինչպէս սուրբն Լորենցիոս, սուրբն Վին-

Agnès, sainte Apolline, et une infinité d'autres. Les fidèles s'assemblaient à leurs tombeaux pour louer Dieu et se recommander à leurs prières.

LEÇON XXIX.

De la liberté de l'Eglise, et des Moines.

Plus on faisait mourir de Chrétiens, plus le nombre se multipliait, et toutefois ils n'entreprirent jamais de se défendre par force contre les princes qui leur faisaient tant de mal. Enfin, après trois cents ans de souffrances, Dieu donna la paix à son Église, sous l'empereur Constantin, qui embrassa la Religion chrétienne. On commença à servir Dieu avec une entière liberté, mais en même temps la vertu du commun des Chrétiens commença à se relâcher. Plusieurs faisaient profession de

չենցիոս, սուրբն Սեպասթիանոս, սրբուհի Ակնես, սրբուհի Ապոլոդինէ և այլ անթիւ մարտիրոսներ։ Հաւատացեալները կերթային անոնց գերեզմանները, կը փառաւորէին զԱստուած, ու կը յանձնէին զիրենք սուրբ մարտիրոսներուն աղօթքին։

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

Սուրբ Եկեղեցւոյ ազատութեան, և կրօնաւորաց վրայ։

Որչափ աւելի կը մեռցընէին քրիստոնեաները, այնչափ ալ կաճէին կը շատնային. ու ամենևին զիրենք պաշտպանելու համար թագաւորներու դէմ զէնք չվերուցին, թէ եւ այնչափ չարիք կը նէին հեթանոսները։ Վերջապէս իրեք հարիւր տարիէն ետքը, Աստուած տուաւ խաղաղութիւն իր եկեղեցւոյն Կոստանդիանոս կայսեր ժամանակը, որ քրիստոնեայ եղաւ։ Ան ատենէն սկսաւ աստուածպաշտութեան հաւատքը կատարեալ խաղաղութեամբ մը պայծառանալ. բայց շատ քրիստոնեաներուն բարի վարքն ալ սկսաւ կա-

l'être, sans être bien touchés du mépris des plaisirs et des richesses, et de l'espérance du ciel. Ainsi, ceux qui voulurent pratiquer l'Evangile plus fidèlement trouvèrent plus sûr de se séparer du monde. On les appela Moines c'est à-dire seuls ou solitaires. Les plus parfaits furent en Egypte, où ils furent institués par saint Antoine. Ils vivaient fort pauvrement, jeûnant toujours au pain et à l'eau, travaillant de leurs mains continuellement, gardant un grand silence, dormant peu, priant Dieu très-souvent, méditant l'Ecriture-Sainte. Cette manière de vivre s'étendit par toute la Chrétienté, et saint Benoît fit une règle qui a été la plus suivie en Occident.

FIN DE LA PREMIÈRE PARTIE.

մաց կամաց թուլնալ։ Շատոնք կուզէին բա-
րի ըլլալու, բայց մարմիններուն հաճոյքը չէին
ուզէր ոտքի տակ առնելու, աւելի հարստու-
թեան ետևէ կըլլային, քան թէ երկնային փա-
ռաց։ Ուստի անոնք որ հաւատարիմ սրտով
աւետարանին խրատներուն պէս վարք ունե-
նալ կուզէին նէ, կառանձնանային կը քաշու-
էին աշխարհքէս։ Ասոնք Միայնակեացք կամ
Ճգնաւորք կըսուէին. ասոնցմէ աւելի կա-
տարեալները Եգիպտոս կը բնակէին, որ սուրբ
Անտոն աբբայէն սորվեցան կատարելութեան
ճամբան, և ելօքը աղքատութեամբ կապրէին
միայն հացով ու ջրով պահք կը պահէին.
կաշխատէին, բան կը բանէին, մեծ լռութիւն
կը պահէին, քիչ կը քնանային, շատ աղօթք
կը նէին. Սուրբ գիրքը անդադար կը կար-
դային, մտածականներ կը նէին. և այլն։ Ա-
կերպ ապրիլը քրիստոնէից մէջ մտաւ. ու
սուրբ Բենետիկտոս կանոններ ալ սահմանեց
որ Արևմուտք շատոնք ընդունեցան, ու կա-
տարեալ կրօնաւոր եղան։

ՎԱԽՃԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍԻՆ։